

Nr 243.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m.; given Stockholms slott den 18 april 1947.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Gustav Möller.

Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 april 1947.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, DANIELSON, VOUGT, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE, KOCK.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga angående *grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad m. m.* samt anför därvid följande.

Socialvårdskommittén — som i enlighet med Kungl. Maj:ts bemyndigande den 17 december 1937 tillsatts för att verkställa en översyn av den svenska socialvården och framlägga därav föranledda förslag — har i juli 1946 av-

lämnat betänkande med förslag angående ålderdomshem m. m. (SOU 1946: 52).¹ Över betänkandet ha efter remiss yttranden avgivits av ett stort antal myndigheter och sammanslutningar.

Gällande bestämmelser om ålderdomshem.

De grundläggande bestämmelserna om ålderdomshem återfinnas i 31 § fattigvårdslagen, vari föreskrives, att fattigvårdssamhälle skall hava anstalt (ålderdomshem, försörjningshem, vårdhem) för mottagande av understödstagare, vilka äro i behov av vård samt ej lämpligen kunna understödjas i hemmet eller utackorderas.

Flera samhällen må förena sig om gemensam anstalt. Villkor och bestämmelser för sådan förening skola upptagas i ett reglemente, som fastställs av länsstyrelsen. Fattigvårdssamhälle, som på grund av det ringa antalet understödstagare eller eljest kan anses icke vara i behov av egen anstalt eller del i sådan, må efter länsstyrelsens beprövande kunna tills vidare befrias från skyldighet härifrån. Om befrielse meddelas, fritages samhället dock icke härigenom från skyldighet att bereda anstaltsvård åt understödstagare, som är i behov därav. I 32 §, som innehåller bestämmelser om anordningar vid anstalt, varom talas i 31 §, stadgas bland annat, att, därest sinnessjuka, sinnesslöa, tuberkulösa eller med svårare sjukdom behäftade understödstagare icke kunna erhålla vård å särskild anstalt utan måste intagas å fattigvårdsanstalten, dessa sjuka i allmänhet skola vårdas i särskilda rum eller avdelningar. Vidare föreskrives att minderårig icke annat än tillfälligtvis och till dess annan anordning hunnit träffas må intagas å anstalten, där ej en från den övriga anstalten skild avdelning för barns omhändertagande och vården inrättats samt blivit godkänd som barnhem.

Översikt över socialvårdskommitténs förslag.

Allmänna synpunkter.

Socialvårdskommittén framhåller inledningsvis, att i vårt land stor uppmärksamhet hade ägnats den viktiga frågan att bereda medborgaren ekonomisk hjälp men att av lika stor betydelse vore att han garanterades tillfälle till vård, när sådan vore av behovet påkallad. I detta senare avseende företedde vår socialpolitik alltjämt allvarliga brister. Antalet vårdplatser på sjukhus, vårdhem och abnormanstalter vore sålunda för vissa grupper av vårdbehövande otillräckligt. Likaså funnes stora brister i fråga om vårdmöjligheter för ålderdomssvaga personer.

¹ Vid betänkandets färdigställande har socialvårdskommittén utgjorts av f. d. landshövdingen Bernh. Eriksson, ordförande, ledamöterna av riksdagens andra kammare, lasarettssysslomannen A. Hagård, fru Olivia Nordgren, ombudsmannen Fritz Persson, hemmansägaren Martin Skoglund och lantbrukaren Otto Wallén, redaktören Lennart Hartmann, generaldirektörerna Ernst Bexelius och Karl J. Höjer samt fattigvårdsdirektören Otto Wangson. Utarbetandet av betänkandet har närmast omhändertagits av generaldirektören Höjer.

Frågan om beredande av vård på sjukvårdsanstalt fölle visserligen icke inom socialvårdskommitténs arbetsområde. Den utövade emellertid ett avgörande inflytande på möjligheterna att ordna anstaltsvård för åldringar och förtidsinvalider, som — utan att vara i behov av vård på sjukvårdsanstalt — vore i behov av omvårdnad och tillsyn.

I stor utsträckning hade nämligen ålderdomshemmen annat klientel än åldringar. Anmärkningsvärt vore att på dessa hem måste omhändertagas ett stort antal sinnessjuka och andra personer, vilka vore i behov av vård på sjukvårdsanstalt men på grund av platsbrist på dylika anstalter ej kunnat mottagas därstädes. Bristen i fråga om lämplig anstaltsvård för åldringar och invalider vore sålunda i hög grad en konsekvens av den otillräckliga tillgången på platser å sjukvårdsanstalter.

Kommittén erinrar om att under en tidigare epok ingen gräns funnes mellan fattigvård och sjukvård. I princip skilde man visserligen under 1800-talet mellan fattigvårdens och sjukvårdens anstaltsväsen, men i praktiken intogs på fattigvårdsanstalterna vårdbehövande av alla slag (barn, sjuka, invalider och åldringar).

Kommittén uppgiver, att en förändring i fråga om anstalternas faktiska användning först inträffade efter sekelskiftet och framför allt sedan 1918 års fattigvårdslag tillkommit. En förskjutning i sammansättningen av de kommunala fattigvårdsanstalternas klientel hade sedermera ägt rum, något som lett till att antalet åldringar, som icke vore i behov av vård på sjukhus eller vårdhem, numera utgjorde en större del av klientelet.

Kommittén fortsätter.

Vad nyss anförts får icke fördölja, att våra »ålderdomshem» i full överensstämmelse med fattigvårdslagens både bokstav och mening i regel samtidigt äro både försörjningshem och vårdhem d. v. s. måste omhändertaga *dels* vårdbehövande men ej sjuka åldringar, *dels* yngre och medelålders tämligen arbetsföra men ej försörjningsdugliga personer (försörjningsfall), *dels* sjuka personer. Endast i de största städerna är antalet försörjningsfall och sjukdomsfall, som ankomma på fattigvården, så omfattande, att kommunen kan uppföra särskilt försörjningshem och särskilt vårdhem. I regel återstår därför ingen annan utväg än att låta ålderdomshemmet fylla även uppgifterna som försörjningshem och vårdhem. Rättsligen ha fattigvårdsanstalternas karaktär icke vare sig genom 1918 års lag eller senare ändrats. De ha sålunda kvar karaktären av anstalt, som är till för fattiga av alla slag, som ej kunna beredas anstaltsvård på annat sätt, både för kortvariga och långvariga fall. I fråga om de kortvariga spelar fattigvårdsanstalten faktiskt rollen av en allmän upptagningsanstalt, till och med i fråga om barn (33 § barnavårdslagen). Utan stöd av författning utsträcker man i praktiken kravet, att fattigvårdsanstalten skall vara en allmän upptagningsanstalt, därhän att man där i betydande omfattning måste mottaga sjukdomsfall, beträffande vilka intet ekonomiskt hjälpbehov föreligger (andra än »fattiga») men vars behov av vård på anstalt ej kan tillgodoses i annan ordning.

Utvecklingen har vidare lett till att man, likaledes utan stöd av författning, kommit att mottaga en annan grupp, som icke heller är i behov av fattigvård, i varje fall icke om det finnes möjlighet att ordna helinackordering för rimlig kostnad, nämligen icke sjukvårdsbehövande åldringar med inkomst av tillräcklig storlek för att kunna bestrida dylik kostnad. Detta inackorderings-

system vinner alltmera spridning även om det, framförallt beroende på ålderdomshemmens skiftande beskaffenhet, är mycket ojämt förekommande. Genomsnittligt utgjordes beläggningen enligt socialvårdskommitténs undersökning av ålderdomshemmen 1938 (SOU 1940: 22) till cirka 17 % av inackorderingar, men denna siffra har sedan dess otvivelaktigt stigit avsevärt och torde ligga omkring 25 %, kanske bortemot 30 %.

Det är till utvecklingen i detta senare avseende, som kommittén vill anknyta diskussionen om ålderdomshemmens framtida gestaltning. Kommittén uttalar, att den icke hyser någon tvekan om att denna utveckling icke endast bör tolereras utan även på lagstiftningens väg fullföljas. Kommunerna hade i det praktiska arbetet gått lagstiftningen i förväg och utpekade den väg, som borde följas. Ålderdomshemmen borde alltså enligt kommitténs uppfattning upphöra att vara fattigvårdsanstalter. De borde ställas utanför fattigvårdslagen. De nuvarande fattigvårdsanstalterna borde i huvudsak förvandlas till inackorderingshem för åldringar, som vore i behov av anstaltsvård men dock icke av sjukvård på speciell vårdanstalt, samt reserveras för detta klientel. Ett ståndpunktstagande till denna fråga fordrade emellertid ett klagörande på vad sätt det i fortsättningen skulle sörjas för erforderlig anstaltsvård åt den övriga delen av ålderdomshemmens nuvarande klientel.

För kommitténs uttalanden och förslag i dessa frågor redogöres i det följande.

Ålderdomshemmen och deras klientel.

Socialvårdskommittén har härefter övergått till att närmare redogöra för ålderdomshemmen och deras klientel. Kommittén erinrar härvid till en början om att kommittén i ett tidigare betänkande (SOU 1940: 22) redovisat resultaten av en av kommittén verkställd statistisk undersökning angående kommunernas ålderdomshem. Undersökningen avsåg visserligen förhållandena år 1938, men de förändringar, som senare inträtt, anser kommittén icke avsevärt minska resultatens användbarhet för ett bedömande av fattigvårdens anstaltsfrågor.

Det framgick av undersökningen att det totala antalet ålderdomshem i riket år 1938 uppgick till 1 433, varav 1 302 på landsbygden och 131 i städerna. Platsantalet (inklusive platser vid godkända avdelningar för sinnessjuka och kroniskt sjuka) uppgick till sammanlagt 42 426, därav på landsbygden 27 251 och i städerna 15 175. Å de egentliga ålderdomshemmen uppgick platsantalet till 25 900 på landsbygden och 8 245 i städerna. Av landsbygdens ålderdomshem inrymde 892 hem högst 20 samt 251 hem 21—30 platser på egentliga ålderdomshemmet. Ungefär hälften av hemmen på landsbygden hade tagits i bruk före år 1921. Genomsnittliga antalet platser på ålderdomshemmen per 1 000 invånare utgjorde den 1 januari 1938 för landsbygden 6,7 samt för städerna 6,9.

Av en särskild undersökning, omfattande 1 400 ålderdomshem, framgår att den genomsnittliga beläggningssiffran för hela rikets landsbygd utgjorde

74,3 % av hela platsantalet den 1 juli 1937, 75 % i februari 1938 samt 75,4 % den 30 juni 1938. För städerna voro motsvarande siffror något högre eller respektive 76,3, 80 och 77 %.

Undersökningen avsåg vidare att utröna i vilken utsträckning behov av differentierad vård förelåg hos klientelet å ålderdomshemmen, vårdtagarna å godkända specialavdelningar för sinnessjuka och kroniskt sjuka ej inberäknade. I denna del omfattade dock icke undersökningen ålderdomshemmen i Stockholm, Göteborg och Malmö. Den berörde i allt 24 104 personer, därav 19 555 på landsbygdens ålderdomshem och 4 549 på städernas ålderdomshem.

Kommittén anser sig därvid ha funnit, att av dessa 24 104 vårdtagare 3 359 vore sinnesabnorma, 1 197 i behov av vård på hem för kroniskt sjuka, 208 i behov av vård å annan specialanstalt och 328 svårhanterliga. Av de sinnesabnorma behövde 688 vård på sinnessjukhus, 1 993 på vårdhem för lättskötta sinnessjuka och 678 på anstalt för sinnesslöa.

Sedan dessa grupper frånräknats, återstod en grupp om 19 012 personer, vilka kommittén ansåg ej vara i behov av vård å specialanstalt. Av sistnämnda grupp voro 1 631 personer mera varaktigt sängliggande, varmed kommittén avsett personer, som varit sängliggande minst 6 av de senast förflutna 12 månaderna. Av dessa var det stora flertalet eller 87 % över 70 år. Av de till gruppen hänförliga icke varaktigt sängliggande vårdtagarna, 17 381 personer, voro — om man bortser från barnen under 16 år, vilkas antal utgjorde 73 — 13 933 över 60 år, 1 680 mellan 50 och 60 år samt 1 695 under 50 år.

För hela riket var frekvensen av sinnesabnorma i det av undersökningen berörda klientelet 14 %. På landsbygden var denna något större än i städerna (respektive 16 % mot 13,5 %). Man finge därvid komma ihåg, framhåller kommittén, att städerna i mycket större utsträckning än landsbygden byggt godkända avdelningar för sinnessjuka, vilkas patienter ej vore här medräknade. Frekvensen av sinnesabnorma vore emellertid mycket skiftande från län till län, ett förhållande som delvis vore beroende av vad landstingen gjort för att inrätta vårdhem för lättskötta sinnessjuka och för de sinnesslöa. Mellan de olika ålderdomshemmen skiftade frekvensen även starkt. Icke mindre än 592 hem voro helt utan sinnesabnorma, men å andra sidan uppgingo dessa i 136 hem till mer än 30 % av hela klientelet (därav i 19, framförallt mycket små hem, till mer än 50 %).

I anslutning till de här återgivna siffrorna framhåller kommittén, att det klientel, som klart tillhörde ett ålderdomshem i egentlig mening, utgjordes av dels nämnda 13 933 över 60 år, dels sannolikt en betydande del av de 1 680 mellan 50 och 60 år, dels hela gruppen varaktigt sängliggande. Sannolikt måste även en del av de 1 695 under 50 års ålder behållas på ålderdomshem. Av de omkring 24 000 personer, som berördes av undersökningen, kunde i runt tal 17 000 beräknas tillhöra det klientel, som rätteligen borde höra hemma på ålderdomshem. Undersökningen visade alltså, att av dessa 17 000 en mycket begränsad del (1 600 å 1 700) vore varaktigt sängliggande och därför i behov av mera sjukvårdsbetonat omhändertagande. I stort sett

vore här fråga om ett klientel, som utan att behöva skötas på vårdhem likväl på grund av sin höga ålder vore i behov av den tillsyn och omvårdnad, som kunde lämnas endast på en anstalt eller i ett hem i egentlig mening.

Beträffande de tidigare nämnda 1 680 personerna i åldern 50—60 år och 1 695 personerna under 50 år har kommittén undersökt vårdtidens längd. Dessa grupper har kommittén, som nämnts, antagit endast i begränsad utsträckning höra hemma på ålderdomshemmen. Snarare borde de omhändertagas på de anstalter, som i fattigvårdslagen benämnas försörjningshem. Detta gällde i synnerhet gruppen under 50 år. Resultatet av undersökningen utvisade, att den övervägande delen varit intagen på ålderdomshem under lång tid, nämligen 86 % under minst ett halvt år och 82 % under minst ett helt år. Klientelet kunde enligt kommittén således i sin helhet utan överdrift betecknas som ett långtidsklientel. Dessa siffror avsåge förhållandena den 30 juni 1938, vid vilken tid på året beläggningen på ålderdomshemmen brukade vara låg. Den starkare beläggning, som brukade förekomma på vintern, föranleddes framförallt av att yngre personer, vilka denna årstid hade svårt att reda sig på egen hand, under höstens lopp sökte sig till hemmen. Kommittén räknade därför med att, om tvärsnittet genom klientelet lagts i februari i stället för i juni, skulle framförallt gruppen försörjningsfall (under 50 år) ha ökat och dess karaktär av långtidfall ej ha blivit fullt så markerad.

Behovet av hem och bostäder för åldringar m. m.

Socialvårdskommittén har i betänkandet erinrat om att vid sidan av ålderdomshemmen samhället även på en annan linje sökt lösa bostadsfrågan för de gamla, nämligen för sådana som kunde sköta sitt eget hushåll och för vilka omvårdnads- och tillsynsproblemet ännu icke vore aktuellt. Detta hade skett genom de s. k. *pensionärshemmen*, till vilka statsbidrag utginge (endast byggnadsbidrag). Hittills hade emellertid pensionärshemmen spelat en tämligen underordnad roll. Enligt uppgift i proposition till 1946 års riksdag angående vissa åtgärder till främjande av bostadsförsörjningen (nr 279) beräknades, att cirka 11 000 lägenheter tillkommit genom pensionärshemsverksamheten, varigenom omkring 17 000 åldringar fått sin bostadsfråga löst.

Enligt socialvårdskommitténs undersökning av folkpensionärernas bostadsförhållanden i maj och juni 1944 (SOU 1944: 23) innehade av samtliga personer med tilläggspension, som bodde i av fastighetsägaren förhyrd lägenhet, knappt 5 % lägenhet i pensionärshem. Härtill komme dock drygt 1½ %, boende i »församlingshem», och knappt 2½ %, boende i stiftelse eller dylikt, vilka båda bostadsformer realiter vore av samma typ som pensionärshem. Även om dessa siffror genom verksamhetens relativt sett kraftiga utveckling numera vore avsevärt högre, kanske mer än fördubblade, gällde det fortfarande att den stora massan av pensionärer, vilka bodde i förhyrd lägenhet, ej haft tillfälle få dylik i pensionärshem.

Kommittén framhåller, att, när man ginge att pröva frågan om ålderdomshemmens ställning och uppgifter, vore det ofrånkomligt, att man samtidigt i viss utsträckning toge ställning till frågan om särskilda anordningar från samhällets sida för ordnandet av enbart bostad för åldringar och därmed även till frågan om avgränsningen av klientelet mellan ålderdomshemmen å ena sidan samt pensionärshemmen och liknande anordningar å andra sidan. Utgångspunkten borde härvid enligt kommitténs mening tagas i en analys av åldringarnas behov på ifrågavarande område. Denna analys kunde i hög grad byggas på erfarenheter från de nuvarande pensionärshemmen och ålderdomshemmen.

Det framstode enligt kommittén för de flesta åldringarna som ett angeläget önskemål att få bo kvar i den lägenhet eller åtminstone den trakt, där de haft sitt hemvist under den verksamma perioden av sitt liv. Om emellertid en åldring måste flytta, komme det för hans inställning härtill att bliva avgörande, huruvida han kunde beredas eget rum att bo i eller icke. Vore han relativt kry, ville han i regel helst ha egen lägenhet. Detta önskemål vore värt uppmuntran och samhällets åtgärder måste i dylika fall ta sikte på att ge åldringen tillfälle till att ha eget hushåll. Om däremot en åldring, som vore skröplig och hade svårt att reda sig själv, sökte sig till pensionärshem, komme han att bereda sig och andra mycket bekymmer.

Att många åldringar, som ha svårigheter att klara sig på egen hand, ändock söka sig till pensionärshem, finner kommittén bero på följande omständigheter. Ofta sökte sig de gamla till pensionärshemmen — och icke till ålderdomshemmen — därför att det på ålderdomshemmen vore ont om enrum. Mången toge risker och obehag av att bo ensam för sig själv hellre än att tvingas dela rum med en eller flera människor på ett ålderdomshem. Kunde enkelrum erbjudas, skulle vederbörande föredraga ålderdomshemmet, om detta i övrigt vore tilltalande för den gamle. Icke enbart bristen på enkelrum avskräckte utan härtill komme klientelblandningen, ålderdomshemmets karaktär av fattigvårdsanstalt m. m., och för många vore måhända de senare synpunkterna i och för sig avgörande. Kommittén fortsätter.

I diskussionen omkring dessa frågor synes de gamlas strävan efter eget hushåll ha övervärdats. Man torde ha fäst sig vid det stora antalet ansökningar till pensionärshemmen och därav dragit en felaktig slutsats, i det att man förbiset, att detta ofta är den enda möjligheten, som erbjudes att få lugn och trevnad och eget rum. Hade vi haft ålderdomshem med uteslutande åldringar och med samma ställning som pensionärshemmen samt med god tillgång på enrum, hade visserligen antalet sökande till pensionärshemmen varit stort men dock betydligt mindre än nu.

I själva verket finnes mellan å ena sidan den del av ålderdomshemmens klientel, som är sängliggande och behöver ständig omvårdnad, och å andra sidan det renodlade pensionärshemsklientelet av pigga och krya åldringar ett mellanskikt, som sannolikt är ganska betydande. Det är de som ha en hel del krämpor, vilka då och då ansätta dem, och vilka därför allt emellanåt ha svårt att komma ut eller som behöva ett handtag vid på- och avkläd-

ning och vid toalett i övrigt, behöva hjälp med städning m. m. För denna kategori — och flertalet pigga och raska åldringar kommer ju efterhand in i densamma — erbjuder ålderdomshemmet en långt tryggare och bättre tillvaro än pensionärshemmet.

Utvecklingen på pensionärshemmen är i detta avseende lärorik. På grund av åldringarnas motvilja mot ålderdomshemmen samt deras obenägenhet för miljöbyte har man i viss utsträckning på pensionärshemmen fått ett klientel, som i själva verket är i stort behov av omvårdnad och tillsyn. Där en sådan situation uppstått, har den berett stora bekymmer. Man försöker reda sig genom att anställa en sköterska, som kan se till de gamla och genom att tillhandahålla städhjälp, och det har åtminstone ifrågasatts, att man skulle ge de gamla möjlighet att få beställa lagad mat. Likväl torde en lösning av problemet svårigen kunna nås på den vägen, enär pensionärshemmen äro byggda som bostadshus. En verklig tillsyn över de gamla skulle kräva en mycket stor personal, och hur man än här ordnar, så blir dock pensionärshemmet för sådana gamla, som behöva omvårdnad och tillsyn, aldrig så ändamålsenligt som ett väl ordnat ålderdomshem.

Den enda lösning, som är på samma gång den bästa möjliga för de gamla och ur ekonomisk och organisatorisk synpunkt rationell, är därför den, att stat och kommun på olika sätt hjälpa de ännu krya och raska åldringarna att lösa sin bostadsfråga, under det att de övriga tillhandahållas helinackordering på ålderdomshem av god beskaffenhet.

Kommittén framhåller, att om man underlåte att förbättra åldringarnas möjligheter att hyra bostadslägenheter, under det att man avsevärt förbättrade ålderdomshemsvården, komme dessa sannolikt att i betydande utsträckning söka sig till ålderdomshemmen. Liksom det vore nödvändigt att ha tillgång till sjukhus och vårdhem för att ålderdomshemmen ej skulle beläggas med sjuka personer, vore det också nödvändigt att ha tillgång till smålägenheter i bostadshus för att ålderdomshemmen ej skulle beläggas med mera krya åldringar. Parallellt med åtgärder för att förbättra ålderdomshemsvården måste därför gå åtgärder för att öka tillgången på bostadslägenheter för åldringar.

Kommittén har i detta sammanhang kommit in på frågan, om man såsom hittills enbart skall göra detta genom att stödja produktionen av den speciella typen av bostadshus för åldringar, pensionärshemmen, eller om man även skall vidtaga särskilda åtgärder för att bereda de gamla goda bostäder till rimliga hyror i vanliga bostadshus. Efter en redogörelse för behandlingen av förevarande spörsmål i bostadssociala utredningens slutbetänkande del I (SOU 1945: 63) har kommittén diskuterat möjligheten och lämpligheten av statlig subvention till hyran för åldringar, men har ej ansett sig kunna framlägga något förslag. Däremot har kommittén framhållit, att behov föreläge av en översyn av grunderna för statsbidrag till pensionärshem.

I förevarande sammanhang har kommittén gjort ett uttalande rörande ett ofta framställt önskemål från de gamla att få *m e d t a g a e g n a m ö b l e r* till ålderdomshemmen. Kommittén anser det vara betydelsefullt för de gamlas trivsel att dylika önsksningar tillmötesgås, något som för närvarande icke genomgående torde ske. I stort sett borde de gamla själva få bestämma över vad de önskade medföra till sitt rum på ålderdomshemmet, även om av

praktiska skäl viss begränsning kunde vara nödvändig. Det låge i sakens natur att en ovillkorlig förutsättning härför måste vara, att persedlarna bleve föremål för betryggande desinfektionsåtgärder.

Utbyggnad av sjukhus och vårdhem.

Socialvårdskommittén har — som redan i korthet omtalats — betonat, att tillgodoseendet av behovet av platser på olika slag av sjukvårdsanstalter vore en förutsättning för att man skulle kunna befria ålderdomshemmen från sådana personer, som vore behäftade med olika sjukdomar. Kommittén har därför i ett kort sammandrag redogjort för situationen på detta område samt framlagt förslag rörande erforderliga åtgärder. Kommittén har härvid behandlat varje vårdgrupp för sig.

Såvitt angår de *sinnessjuka* framhåller kommittén, att, då antalet platser på de statliga sinnessjukhusen varit helt otillräckligt, kommunerna på vissa håll sett sig nödsakade att — i anslutning till sina fattigvårdsanstalter — uppföra vårdanstalter för sinnessjuka. Antalet platser på statens sinnessjukhus utgjorde enligt ett av medicinalstyrelsen i september 1945 avlämnat förslag till 10-årsplan för den statliga sinnessjukvården och den statliga sinnesslövärderna 16 589, bortsett från platser för asociala imbecilla och svårskötta sinnesslöa. Lade man härtill beslutade och påbörjade utbyggnader samt en av medicinalstyrelsen som möjlig ansedd överbeläggning, komme man upp till 18 399 vårdplatser. På ålderdomshemmen funnes 1938 omkring 700 sinnessjukhusfall och någon större ändring i detta förhållande torde knappast ha inträffat. Att hemmen alltjämt måste tjänstgöra som en reserv för de statliga sjukhusen berodde sannolikt i hög grad på att många sinnessjukhusläkare vant sig vid att betrakta ålderdomshemmen såsom en reserv, där man ej borde släppa en plats, som man väl lagt beslag på.

I förslaget till 10-årsplan hade medicinalstyrelsen uppskattat platsbehovet år 1955 till cirka 25 000. Genom utvidgning av familjevården m. m. beräknades dock en utbyggnad av sinnessjukvården till 24 000 platser vara tillräcklig för att tillgodose behovet.

Vad angår förhållandena i fråga om vården av *lättskötta sinnessjuka* upplyser kommittén, att i mitten av 1946 funnes i drift vårdhem med sammanlagt 2 898 platser. Antalet personer på ålderdomshem, i behov av dylik vård, utgjorde 1938 omkring 2 000, vartill komme en del av de cirka 1 400 patienterna på de godkända sinnessjukavdelningarna vid ålderdomshemmen. Situationen på ålderdomshemmen syntes sedermera icke ha förbättrats. Det förelåge alltså en betydande brist på platser för lättskötta sinnessjuka. Med all sannolikhet erfordrades ytterligare 2 000 à 3 000 platser för att dessa sjuka skulle kunna erhålla den för dem lämpliga vården och för att man skulle undgå sammanblandning med de gamla på ålderdomshemmen.

I propositionen nr 177 till 1946 års riksdag angående utbyggnad av sin-

nessjukvården m. m. hade medicinalstyrelsens tioårsplan för sinnessjukvården m. m. upptagits till behandling. Departementschefen hade förklarat sig vara ense med medicinalstyrelsen om behovet av snara åtgärder för förbättring av den statliga sinnessjukvården men ansåge sig icke kunna på grundval av den förebragta utredningen förorda genomförandet av styrelsens förslag utom i vissa delar. Utredningen borde enligt departementschefens mening först på vissa viktiga punkter fullständig. Samtidigt med att proposition avlämnades — den 8 mars 1946 — hade Kungl. Maj:t givit medicinalstyrelsen i uppdrag att med beaktande av vad av departementschefen sålunda i propositionen anförts verkställa ytterligare utredning och avgiva förnyat förslag rörande den statliga sinnessjukvården och sinnesslövårdens utbyggnad under de närmaste tio åren.

Riksdagen (riksdagens skrivelse nr 209) hade bifallit Kungl. Maj:ts förslag samt i samband härmed anført, bland annat, att utredning borde verkställas i de av departementschefen angivna hänseendena, men att även frågan, huruvida landstingen och de i landsting icke deltagande städerna alltjämt skulle ombesörja vården av lättskötta sinnessjuka, borde bliva föremål för en förutsättningslös utredning.

Socialvårdskommittén har i anslutning till den lämnade redogörelsen föreslagit, att ålderdomshemmen skulle spärras för intagning av sinnessjuka och att de sinnessjuka, som redan finnas där intagna, inom en tid av fem år från den tidpunkt, då plan för utbyggandet av sinnessjukvården antagits av statsmakterna, överflyttas till sinnessjukhus och vårdhem. Även de godkända avdelningarna för sinnessjuka vid fattigvårdens anstalter borde evakueras inom samma tid och nedläggas. Vissa större dylika avdelningar, vilka hade karaktären av fristående sjukhus och vilka på grund därav icke medförde risk för att de gamla på ålderdomshemmet skulle bli störda av de sinnessjuka, kunde möjligen under ytterligare en övergångstid arrenderas och drivas av staten, intill dess platser bleve tillgängliga på de statliga sjukhusen. Den nu pågående utredningen om sinnessjukvården borde, uttalar kommittén, baseras på förutsättningen, att å ålderdomshemmen efter utgången av nyss angivna tid icke skulle få vårdas sinnessjuka personer.

I fråga om möjligheterna att genomföra vad kommittén sålunda yrkat, har den framhållit, att sjukhusen och vårdhemmen omedelbart borde kunna helt påtaga sig uppgiften att mottaga nya fall. De nya fall, vilka nu intoges på ålderdomshem, måste till antalet vara ringa i förhållande till det antal, som intoges på sinnessjukhus och vårdhem. Det borde därför vara en rent praktiskt organisatorisk fråga att kunna mottaga även dessa fall direkt på sjukhusen och vårdhemmen. För överflyttning till dessa anstalter av de sinnessjuka, som redan funnes på ålderdomshemmen, borde av de fem första årens nyproducerade platser ett tillräckligt antal reserveras.

Kommittén säger sig icke ha funnit anledning att för sin del närmare ingå på frågan på vilket sätt platsbehovet för de sinnessjuka bör tillgodoses. I anslutning till det av 1946 års riksdag gjorda uttalandet ville kommittén dock betona, att den nuvarande dualismen i fråga om ansvaret för anstaltsväsen-

det för de sinnessjuka ledde till uppenbara olägenheter såväl för dessa sjuka som för de gamla på ålderdomshemmen. Det uppstode nämligen lätt delade meningar, huruvida en sinnessjuk, som vore i behov av anstaltsvård, borde vårdas på sinnessjukhus eller vårdhem för lättskötta sinnessjuka. Eftersom dessa anstalter hade skilda huvudmän, bleve resultatet understundom det, att båda vägrade mottaga den sjuke, varvid han i stället måste intagas på ett ålderdomshem. Det vore sålunda ur socialvårdens synpunkt en stor fördel, om ansvaret för anstaltsväsendet för de sinnessjuka kunde samlas på en hand. I den mån landstingen komme att tilldelas ansvaret för sinnessjukvårdens anstaltsväsende funne kommittén det vara angeläget, att detta ansvar finge formen av ett legalt huvudmannansvar.

Vad angår de *sinnesslöa* uppgiver kommittén, att det låge närmast till hands att antaga, att de knappt 700 sinnesslöa, som enligt 1938 års undersökning funnos på ålderdomshemmen, främst tillhörde kategorien obildbara sinnesslöa. Erfarenheten tydde emellertid på att på hemmen ofta funnes personer, som borde betecknas som bildbara sinnesslöa men som på grund av tidigare rådande otillfredsställande ordning i fråga om utbildning av sinnesslöa icke erhållit sådan undervisning, för vilken de varit mottagliga och vilka därför hade svårt att reda sig utanför anstalt.

Kommittén erinrar i detta sammanhang om att en lag om undervisning och vård av sinnesslöa hade trätt i kraft från och med år 1945. Den nya lagen innebure obligatoriskt omhändertagande av bildbara sinnesslöa barn från inträdd skolålder till 21 år, skyldighet för landstingen att bereda dessa sinnesslöa undervisning och vård, ökad statlig ekonomisk hjälp åt landstingen till anordnandet och driften av för ifrågavarande sinnesslöa erforderliga anstalter samt uppdelning av överinseendet över sinnesslövården på medicinalstyrelsen och skolöverstyrelsen. Övriga delar av sinnesslövården hade dock fortfarande lämnats åt sidan. Om vården av de obildbara barnen och om de bildbara sinnesslöa över 21 års ålder hade i samband med riksdagsbehandlingen icke gjorts något uttalande.

Beträffande anstaltsvård för de obildbara sinnesslöa hänvisar kommittén till att något legalt huvudmannaskap icke funnes. Däremot lämnade staten bidrag till för sådana personer avsedda vårdhem, anordnade av landsting, stiftelser, föreningar eller enskilda personer. Sammanlagt funnes omkring 4 000 vårdplatser, varav omkring 1 500 i landstingshem och resten i vårdhem, anordnade av stiftelser och föreningar samt framförallt av enskilda personer.

Av en av medicinalstyrelsen verkställd inventering hade framgått, att den 1 april 1945 å de av landsting, förening eller stiftelse samt enskilda inrättade vårdhemmen vårdats 3 683 personer, av vilka 2 659 voro över 15 års ålder.

Antalet av de personer, som ytterligare vore i behov av vård på vårdhem för obildbara sinnesslöa, hade medicinalstyrelsen — utan att alls omnämna det klientel, som funnes på ålderdomshemmen — uppskattat till 450.

Kommittén erinrar vidare om att 1946 års riksdag i anledning av väckt motion hos Kungl. Maj:t anhållit om utredning angående en klarare gräns-

dragning mellan skolöverstyrelsens och medicinalstyrelsens uppgifter och befogenheter på sinnesslövårdens område. Riksdagen hade i motiveringen för denna hemställan anfört, att i nämnda sammanhang, även borde utredas frågan angående riktlinjerna för vården av obildbara sinnesslöa och äldre bildbara sinnesslöa. Nämnda utredning hade av Kungl. Maj:t anförts trots särskilda sakkunniga.

Kommittén har för sin del föreslagit, att ålderdomshemmen efter en tid av fem år, räknat från det att statsmakternas beslut på grundval av nyssnämnda utredning träder i kraft, icke vidare skola mottaga sinnesslöa samt att sinnesslöa som finnas där intagna inom sagda tid skola ha överförts till sinnesslöanstalt. Kommittén har vidare uttalat sig för att ansvaret för sinnesslövården lägges på *en* huvudman, nämligen landstingen, eventuellt med undantag för vården av de asociala imbecilla och de svårskötta.

I fråga om vården av de *kroniskt sjuka* hava de sakkunniga till en början redogjort för gällande statsbidragsbestämmelser och erinrat om att statsbidrag till uppförande och drift av hem eller avdelning för kroniskt sjuka kunde utgå till landsting och stad, som ej deltagar i landsting samt, då särskilda skäl därtill vore, jämväl till kommun eller kommunalförbund för anordnande av större från ålderdomshem fristående anstalt. Statsbidrag finge dock utgå till högst 1 1/2 plats per 1 000 invånare i landstingsområde och 1 1/2 plats per 2 000 invånare i stad utanför landsting. I den proposition, nr 113/1945, som låge till grund för gällande bestämmelser, hade föreslagits en uppmjukning av intagningsbestämmelserna, så att även andra än de i den fastslagna meningen kroniskt sjuka skulle kunna beredas plats, ehuru utan att driftbidrag därvid skulle utgå. Nämnda uppmjukning vore dock endast ett provisorium och gällde under en tid av tre år. Riksdagen hade godtagit detta förslag.

I fråga om förhållandena på detta område anför kommittén ytterligare bland annat.

Enligt förut återgivna uppgifter funnos år 1938 på de egentliga ålderdomshemmen cirka 1 200 personer som voro i behov av vård å hem för kroniskt sjuka. I detta sammanhang måste uppmärksamheten också riktas på de »godkända» avdelningarna för dylika sjuka vid ålderdomshemmen, vilka i stort sett lämnades utanför kommitténs undersökning 1938 och vilkas klientel sålunda icke ingår i nämnda siffra 1 200. Dessa avdelningar bestå av två kategorier. En del av dem har icke uppfyllt de villkor, som gälla för statsbidrag, och har sålunda icke kunnat erhålla sådant, men är likväl icke sämre än att vården därstädes kunnat »av förste provinsialläkaren intygas vara tillfredsställande» (41 § fattigvårdslagen), varför fattigvårdsstyrelsen kunnat av landstinget erhålla gottgörelse för halva vårdkostnaden. Om man bortser från städer utanför landsting, uppgick antalet statsbidragsplatser till omkring 1 750 och antalet platser på övriga avdelningar till drygt 600. Med hänsyn till arten av sistnämnda avdelningar torde det vara önskvärt, att dessas klientel överflyttas i ungefär samma takt som övriga kroniskt sjuka på ålderdomshemmen. Sammanlagt skulle alltså för evakuering av ålderdomshemmen, exklusive avdelningar med statsbidrag, erfordras 1 800 (1 200 + 600) nya platser.

Enligt medicinalstyrelsens anslagsskrivelse för 1946/47 kan platsantalet (med statsbidrag) å vårdhem för kroniskt sjuka under första hälften av 1947

beräknas uppgå till 4 646. Enbart för omhändertagandet av förut nämnda högst 1 800 vårdtagare erfordras sålunda en utbyggnad med 30 à 40 %.

Av intresse är även att jämföra hela antalet statsbidragsberättigade platser, 4 646, med antalet dylika platser vid ålderdomshemmen, 1 750. Av hela antalet vårdplatser för kroniskt sjuka återfinnas alltså 35 à 40 % på avdelningar vid ålderdomshem. I själva verket ha alltså hittills kommunerna i ganska hög grad svarat för tillgodoseendet av platsbehovet. Inom vissa områden ha landstingen överhuvud taget icke intresserat sig för denna angelägenhet.

Det är för upprätthållandet av ålderdomshemmens rätta karaktär likaväl som för beredande av god vård åt de kroniskt sjuka en angelägen sak, att dessa sjuka erhålla den specialvård, av vilken de äro i behov. Även i fråga om de kroniskt sjuka torde icke finnas någon annan utväg än att få till stånd dels en spärr för kroniskt sjukas intagning eller kvarblivande på ålderdomshem, dels ett legalt huvudmannaskap för hem för kroniskt sjuka, vilket bör åläggas landstingen (motsvarande städer). Möjligen böra statsbidragen därvid ytterligare höjas och givetvis bör kvotbegränsningen för bidragen borttagas.

För varje område bör därefter göras en detaljerad utredning om det verkliga platsbehovet, och denna utredning bör omfatta även det klientel, som nu finnes på ålderdomshemmen. På grundval av denna utredning bör utarbetas en plan att godkännas av medicinalstyrelsen eller Kungl. Maj:t. Planen bör innebära en utbyggnad under bestämd tid, under vilken ålderdomshemmens kroniskt sjuka vårdtagare skola därifrån överflyttas. I fortsättningen böra dylika sjuka icke få vårdas på ålderdomshemmen. Kommittén har beträffande de kroniskt sjuka icke såsom i fråga om de sinnessjuka och sinnesslöa ansett sig kunna föreslå sagda tidrymd till 5 år men vill framhålla angelägenheten av att tiden icke göres längre än som av finansiella och tekniska skäl befinnes ofrånkomligt.

De nuvarande för statsbidrag godkända avdelningarna vid ålderdomshemmen, vilka ofta äro mycket små (ända ner till tre platser), böra i sinom tid uppgå i ålderdomshemmet i övrigt och deras patienter omhändertagas på landstingens hem. Vad angår avgränsningen av begreppet kroniskt kroppssjuka vill kommittén starkt understryka att uppmjukningen av intagningsbestämmelserna bör bliva permanent.

Vidare har kommittén något berört frågan om vården av vissa *andra specialvårdbehövande* å ålderdomshemmen, såsom epileptiker, tuberkulossjuka m. fl. Detta klientel vore enligt vad 1938 års undersökning gåve vid handen, mycket begränsat (208 personer). Beträffande en del fall hade man anledning ifrågasätta, huruvida verkligen allvarliga försök gjorts för att få vederbörande intagen på lämplig vårdanstalt. Denna grupps placering i annan ordning än på ålderdomshem borde därför genomföras genom handläggning av varje fall för sig. Detta finge äga rum på ett senare stadium genom de lokala socialvårdsmyndigheternas försorg.

I detta sammanhang har kommittén berört ett par speciella kategorier, vilka sannolikt delvis ingå i den nyss behandlade gruppen, nämligen vissa *obotligt sjuka*, vilka dock ej tillhöra gruppen kroniskt sjuka, samt *konvalescenter*. Kommittén anser, att med den uppmjukning av bestämmelserna för intagning å hem för kroniskt sjuka, som gällde och som kommittén ansett böra bliva bestående, borde obotligt sjuka kunna intagas på dessa hem.

Ej sällan finge ålderdomshemmen tjänstgöra som konvalescenthem. Detta kunde icke vara en tillfredsställande ordning varken för de gamla eller för konvalescenterna. Med hänsyn härtill ville socialvårdskommittén ur ålderdomshemsvårdens synpunkt påkalla ståndpunktstagande till 1941 års reumatikervårdssakkunnigas förslag (SOU 1944: 28) även i de delar, som avsåge inrättandet av efterbehandlingsavdelningar och konvalescenthem eller ock ny utredning i ärendet.

Ytterligare framhåller kommittén, att även sedan samtliga specialvårdbehövande frånskilt, kvarstode enligt 1938 års undersökning en grupp på sammanlagt 328 vårdtagare, vilka betecknats som *svårhanterliga eller för omgivningen störande*, men av vilka likväl endast ett fåtal ansetts böra överflyttas till arbetshem. Närmast till hands låge därför att antaga, att det i huvudsak gällde personer utan arbetsförmåga. Med hänsyn till att gruppen vore så pass liten och sannolikt till sin art ganska skiftande borde en individuell undersökning göras för utrönande av, huruvida och i så fall vart vederbörande skulle flyttas. Sagda undersökning borde icke utföras förrän man genomfört sjukhus- och vårdhemsfallens förflyttning till respektive anstalter. Eljest torde det icke vara möjligt att verkligen få fram restklientelet av svårhanterliga och störande. Sannolikt komme det att visa sig lämpligt att överföra dem till de statliga försörjningshem, varom kommittén i det följande framlade förslag.

Det funnes slutligen vissa åldringar, behäftade med olika lyten, beträffande vilka det kunde ifrågasättas, om de icke med hänsyn till sin egen trevnad borde samlas på speciella ålderdomshem. Kommittén hade särskilt uppmärksammat de dövstumma, vilka obehindrat kunde meddela sig med varandra men ej med andra. Kommittén föreslår, att frågan om särskilda ålderdomshem för de dövstumma och möjligen för någon annan liknande grupp måtte göras till föremål för särskild utredning.

Hem för de s. k. försörjningsfallen m. m.

Socialvårdskommittén har i ett särskilt kapitel behandlat frågan om behovet av hem för de s. k. försörjningsfallen, d. v. s. *yngre och medelålders tämligen arbetsföra men ej försörjningsdugliga personer*. Detta klientel utgjorde i de ålderdomshem, som 1938 års undersökning omfattade, 2 000 å 2 500 personer. Enligt vad erfarenheten utvisade rörde det sig i stor utsträckning om personer, vilka utan att vara sinnesslöa dock vore intellektuellt undermåliga (debila). De hade både förmåga till och behov av kroppsarbete, men på grund av nedsättningen av själsförmögenheterna hade de svårt att er hålla och att få behålla en anställning. En annan grupp utgjorde sådana personer, som förfallit till ett asocialt levnadssätt och därför måst lita till samhällets hjälp i form av anstaltsvård. Det kunde här i många fall röra sig om goda yrkesarbetare. En särskild grupp bildade de, som hade vandrartendenser. Under den varmare delen av året »voro de på luffen» men vände fram

på hösten åter till hemkommunen, där de måste tagas om hand på anstalt över vintern.

Det vore uppenbart, att dessa personer i allmänhet icke passade ihop med åldringarna. Redan en mycket stor åldersskillnad kunde tala emot en sammanblandning. Försörjningsfallen kunde understundom lätt bli störande för de gamla. Ur deras egen synpunkt vore ålderdomshemmet ofta olämpligt, därför att där saknades arbetsmöjligheter. Förr vore fattigvårdsanstalterna ofta förenade med jordbruk, i vilket sådana personer kunde sysselsättas, men denna ordning försvunne mer och mer. Detta gällde även om andra till anstalterna knutna verksamhetsgrenar. Endast i de större städerna vore försörjningsfallen tillräckligt många för att ha möjliggjort anordnandet av särskilda försörjningshem med arbetstillfällen.

Kommittén uttalar, att det icke finge förbises, att det kunde vara förenat med vissa fördelar att behålla ett eller annat försörjningsfall på ålderdomshem, där de kunde sysselsättas med gårdskarlsarbete eller budskickning. Antalet i dess helhet vore dock för stort för att utan olägenhet kunna behållas på ålderdomshemmen.

Även om åtskilliga försörjningsfall kunde utackorderas i enskilda hem — möjligheterna härtill vore begränsade — föreläge det därför enligt kommitténs mening behov av särskilda *försörjningshem*, och det vore nödvändigt att detta behov tillgodosåges icke som nu endast för de större städerna utan även för landet i övrigt. Uppenbarligen vore detta en uppgift, som icke kunde lösas av primärkommunerna. Såsom huvudman för ett sådant anstaltssystem kunde endast staten eller landstingen ifrågakomma. Med hänsyn till landstingens verksamhet i övrigt torde det vara riktigast att lämna uppgiften åt landstingen.

Kommittén har ansett, att statsbidrag bör utgå till anordnande av här avsedda försörjningshem. Frågan om grunderna härför liksom om statsbidrag till driften har kommittén ansett kunna upptagas till prövning senare, varför kommittén ej framlagt något förslag i ämnet.

Vad angår de förut omnämnda *vårdfallen*, vilka äro störande för övriga personer på ålderdomshemmen, framhåller kommittén, att det ej sällan rörde sig om personer med ett mer eller mindre utpräglat asocialt förflutet. Det hade därför öppnats möjlighet att få dylika störande vårdtagare överflyttade till de arbetshem, som enligt 33 § fattigvårdslagen skola inrättas av landstingen. För att åstadkomma tillfredsställande förhållanden å ålderdomshemmen vore det, enligt kommittén, angeläget att särskilda vårdformer stode till buds för sådana personer. Någon större omfattning hade emellertid icke denna grupp.

Kommittén anser, att ifrågavarande klientel bör omhändertagas på hem av i huvudsak samma karaktär som ålderdomshemmen respektive försörjningshemmen, låt vara att klienteletts beskaffenhet torde motivera strängare ordningsföreskrifter och ställa särskilda krav på personal m. m. Enligt kommitténs mening borde *staten* övertaga ansvaret för vården av dessa perso-

ner. Kommittén, som har erinrat om att arbetshemmens klientel vore föremål för undersökning genom socialstyrelsens försorg, har framhållit, att det bland annat med hänsyn till ovissheten om resultatet av denna utredning icke vore möjligt att avgöra, i vilken omfattning hem för det störande klientelet från ålderdomshemmen bleve erforderligt. Två hem för män och ett för kvinnor, varje hem på 25 à 30 platser, komme dock säkert att visa sig erforderliga. Detta antal hem borde därför redan från början inrättas. Här ifrågavarande hem böra enligt kommitténs mening icke benämnas arbetshem. Kommittén har stannat vid att förorda benämningen *statens försörjningshem*. Hemmen borde erbjuda vissa arbetsmöjligheter.

Kommittén har ej ansett sig böra för närvarande framlägga förslag till lagbestämmelser rörande försörjningshemmen, då sådant förslag lämpligen borde utarbetas i samband med förslaget till lag om socialhjälp. Det vore nu tillräckligt om statsmakterna i princip toge ställning till vad kommittén föreslagit.

Kommittén har i ett särskilt avsnitt till diskussion upptagit frågan om behandlingen av de övriga personer, som för närvarande omhändertagas på arbetshem, nämligen försumliga försörjare samt vissa för skyddsuppfostran omhändertagna ungdomar i åldern 18—21 år. Kommittén har ej framlagt något definitivt förslag i denna del men har antytt lämpligheten av en kriminalisering av försummelse av försörjningsplikt. Ett genomförande härav skulle enligt kommittén göra det onödigt att ha specialanstalter för försumliga försörjare. Då det enligt kommitténs uppfattning ej vore erforderligt eller lämpligt att anlita arbetshemmen för personer, som omhändertagits för skyddsuppfostran, borde denna vårdform i fortsättningen ej komma till användning.

Ålderdomshemmens uppgift som upptagningsanstalter. Upprätthållandet av deras karaktär av hem för åldringar.

Socialvårdskommittén erinrar om att fattigvårdsanstalterna i praktiken tjänstgöra som upptagningsanstalter såtillvida att där intagas fall, vilka omedelbart måste beredas anstaltsvård men för vilka dylik vård icke kan ordnas på den specialanstalt, som lämpar sig i det särskilda fallet, eller vilka endast för kort tid behöva tagas om hand i avvaktan på att annan vård t. ex. i enskilt hem hinner ordnas.

Kommittén uttalar som sin mening, att det ur flera synpunkter icke vore tilltalande att låta de nya, från socialhjälpens fristående, för åldringar avsedda hemmen fungera som upptagningsanstalter. Den renodling av klientelet, som på allt sätt borde eftersträvas, kunde då icke uppnås. Å andra sidan kunde det icke förnekas, att det framför allt på landsbygden ofta icke funnes någon annan vårdanstalt än ålderdomshemmet inom sådant håll, att vederbörande genast kunde föras dit. Fråga vore om icke denna rent praktiska synpunkt måste bli avgörande och leda till den slutsatsen, att trots olägenheterna ål-

derdomshemmen måste i viss utsträckning tjänstgöra som upptagningsanstalter.

Kommittén har stannat för denna ståndpunkt men därvid förutsatt, att man skall skapa största möjliga garantier för att olägenheterna skola kunna hållas inom snäva gränser. Så långt det funnes någon praktisk möjlighet skulle t. ex. en sinnesslö, en kroniskt sjuk o. s. v. sändas direkt till specialanstalt. Det skulle åligga ålderdomshemmets styrelse att förvissa sig om att varje sådan möjlighet utnyttjats, innan vederbörande tillfälligt bereddes plats på ålderdomshemmet. För en grupp av vårdbehövande funne kommittén det dock angeläget, att den här skisserade möjligheten till tillfällig intagning på ålderdomshem icke hölles öppen, nämligen de sinnessjuka. När antalet platser på vårdhem för lättskötta sinnessjuka bleve utbyggt, torde dylika hem bli så pass många till antalet, att avstånden icke lade hinder i vägen för deras utnyttjande såsom upptagningsanstalter för sinnessjuka, vilka av någon anledning ej kunde föras direkt till sinnessjukhus.

Kommittén understryker, att, om man alltså nödgas godtaga, att ålderdomshemmet i viss mån tjänstgör som upptagningsanstalt, måste man förebygga att på hemmen uppstår en ej önskvärd klientelblandning. Kommittén säger sig därför ha övervägt, huruvida anstaltsstyrelsernas åtgärder i här ifrågakarande avseende borde bli föremål för övervakning med stöd av föreskrifter av samma typ som dem, som nu enligt 33 och 41 a §§ barnavårdslagen gälla om barn på ålderdomshem och barnhem. Utan det sociala länsorganets tillstånd skulle sålunda fail, som ej normalt tillhöra ålderdomshemmets klientel, icke få behållas därstädes längre än en månad, och anstaltsstyrelsen skulle vara pliktig att vid bestämda tidpunkter insända uppgifter om sådana personer, vilka vårdades på hemmet utan sådant tillstånd. Länsstyrelsen skulle kunna förbjuda att en person i fortsättningen vårdades på hemmet.

Emellertid har kommittén ansett, att det borde vara tillräckligt med en övervakning av den allmänna natur, som nu utövas av länsstyrelserna med biträde av statens fattigvårdskonsulenter. Det borde sålunda åvila länsstyrelsen att med biträde av konsumenten övervaka, att det på ålderdomshemmen icke vårdades andra än de, som höra dit. Vad särskilt beträffar försörjningsfallen borde länsstyrelsen med uppmärksamhet följa att på ålderdomshemmen icke behölles andra försörjningsfall än de, som vore lämpliga att vistas där och ej heller flera än som med hänsyn till hemmets storlek vore rimligt.

Slutligen nämner kommittén, att det torde inträffa att socialvårdsorganet i en kommun måst taga hand om personer eller hela familjer, vilka ej alls vore i behov av anstaltsvård men saknade bostad. Dessa hade då beretts tillfällig plats på ålderdomshemmet. Även i fortsättningen måste en sådan möjlighet hållas öppen.

Alderdomshemmens standard.

Socialvårdskommittén erinrar om att kommittén inledningsvis givit uttryck åt den uppfattningen, att den på många håll påbörjade förvandlingen av de nuvarande primärkommunala fattigvårdsanstalterna till goda, från socialhjälpens fristående hem för åldringar borde fullföljas och legaliseras. Alderdomshemmens uppgift — eller i vart fall deras huvuduppgift — skulle sålunda vara att mottaga åldringar, vilka utan att vara i behov av vård på sjukvårdsanstalt dock icke lämpligen kunde bo i en bostad för sig själva eller vilka ej bereddes bostad hos anhöriga. Till den normala uppgiften finge även räknas att mottaga ett relativt ringa antal i förtid invaliderade personer, vilka icke behövde vård vare sig å sjukhus eller vårdhem men likväl måste tagas om hand på anstalt.

Om alderdomshemmens klientel begränsades på nu angivet sätt, återstode frågan, vilka fordringar som borde uppställas på anordningarna vid dylikt hem. I fråga om detta spörsmål anför kommittén bland annat.

Denna fråga vore under prövning i särskild ordning, nämligen av »1945 års vårdhemssakkunniga», vilka behandlade frågan om föreskrifter rörande planläggning och utförande av byggnader för bland annat alderdomshem. Socialvårdskommittén ville för sin del göra det principuttalandet, att alderdomshemmen i avseende på anordningar för bekvämlighet, hygien m. m. dylikt icke finge utrustas sämre än pensionärshemmen. Det vore nämligen, om den av kommittén angivna klienteluppdelningen skulle kunna upprätthållas, synnerligen angeläget, att alderdomshemmen icke framstode som i något avseende av sämre klass än pensionärshemmen. Vad beträffar den viktiga frågan om ett åldersdomshems utrustning med enrum önskade kommittén uttala, att varje medborgare, som på gamla dagar önskade få ett rum för sig själv, borde kunna få detta, oavsett om han bereddes plats i pensionärshem (annan bostadslägenhet) eller på alderdomshem.

Härav följde emellertid icke att det skulle vara en regel att alla platser på ett alderdomshem skulle vara i enkelrum. Det vore nämligen icke så att åldringarna alltid önskade bo ensamma. Särskilt på landsbygdens alderdomshem kunde man stundom iakttaga att åldringarna satte värde på en rums-kamrat. Detta kunde i viss mån även vara praktiskt i det de kunde hjälpa varandra med det ena och det andra. Understundom hände det också att man och hustru båda bleve intagna på alderdomshem och ville ha ett rum ihop.

I viss utsträckning finge man vidare alltid räkna med en grupp vårdtagare, vilka vore varaktigt sängliggande. Dessa, liksom personer som mera tillfälligt insjuknade, vårdades lämpligast i rum för 2 eller 4 (sjukrum).

Med hänsyn till dessa omständigheter kunde det fastslås, att behovet av enrum vore mycket stort, men att likväl ett efter förhållandena starkt skiftande antal platser kunde vara i dubbelrum och att ett mindre antal platser borde vara i rum för 2 eller 4 (sjukrum).

Om en regel för hela landet skulle uppställas, måste den få karaktären av ett angivande av minimiantalet enkelrum, vilket antal emellertid icke borde bliva normgivande. En dylik regel borde dock givas och innebära, att *antalet platser i enkelrum skulle uppgå till minst hälften av hela platsantalet*. Kommittén hade i denna fråga samrått med vårdhemssakkunniga, vilka förklarar sig icke ha något att erinra mot denna regel. Givetvis måste alderdomshem-

mens utrustning med flera enkelrum ske under en viss övergångstid. Det vore emellertid angeläget att principen snarast bleve fastslagen. Vi befunno oss i en ganska intensiv om- och utbyggnadsperiod i fråga om ålderdomshemmen. Utvecklingen komme att ännu mera intensifieras, sedan besked lämnats i statsbidragsfrågan samt ändringen i den kommunala indelningen tagit fastare form.

Kommittén framhåller, att mot ålderdomshemmens utrustning med ett stort antal enkelrum kunde invändas, att detta medförde ökade kostnader i fråga om anordnandet och driften. Denna invändning hade visst fog för sig men finge icke tillmätas alltför stor vikt då det gällde att skapa goda ålderdomshem. Den för närvarande rådande bristen på arbetskraft kunde även åberopas som skäl mot att giva ålderdomshemmen en utformning, vilken medförde ökat personalbehov. Att låta dagens läge på detta område påverka utformningen av ålderdomshemsfrågan, vilken vore avsedd att lösas under en 10-års period och sedan komme att prägla denna sida av socialvården under decennier framåt, vore emellertid enligt kommitténs mening icke försvarbart.

Kommittén har i detta sammanhang erinrat om att den i sitt betänkande om socialvårdens organisation uttalat, att platsantalet på ett ålderdomshem i regel icke borde understiga 25. Sannolikt komme många av de minsta hemmen att nedläggas i samband med bildandet av större kommunala enheter och ersättas med ett mindre antal större hem. Det vore av stor vikt att dessa nya hem finge en tillfredsställande utformning.

Kommittén har vidare upptagit namnfrågan till diskussion samt anför härvid, att ordet ålderdomshem i och för sig vore en benämning, som väl angäve syftet och som därjämte vunnit burskap. När såsom nu avsetts en omläggning av hemmens såväl rättsliga som praktiska art vore avsedd att företagas, vore det dock av psykologiska skäl fördelaktigt, om detta kunde markeras genom en ny benämning. Närmast till hands låge ordet pensionärshem, vilken benämning på ett och annat håll börjat användas i stället för ålderdomshem. Man skulle emellertid då få två typer av pensionärshem, varför behov skulle föreligga att på ett enkelt sätt kunna skilja de båda typerna. Detta skulle kunna ske genom att införa benämningarna pensionärshem, typ I, och pensionärshem, typ II. Mot ett sådant förslag kunde invändas att av rent praktiska skäl behovet av skilda termer vore stort, och att benämningarna pensionärshem, typ I, respektive typ II ej lämpade sig att använda annat än i mera speciella sammanhang. Det vore därför sannolikt att benämningen ålderdomshem likväl skulle komma att användas även i fortsättningen.

Socialvårdskommittén har under dessa omständigheter för sin del avstått från att föreslå en annan benämning än ålderdomshem.

Omfattningen av behovet av ålderdomshem av den nya typen.

Kommittén har gjort ett försök att beräkna omfattningen av behovet av ålderdomshem av den nya typen. Till grund för en sådan beräkning har kom-

mittén lagt tillgängliga siffror rörande beläggningen å ålderdomshemmen samt hänvisar härvid till, att kommittén i betänkandet SOU 1940: 22 å s. 19—25 lämnat en redogörelse för sina undersökningar i denna fråga. Kommittén påpekar, att undersökningen vilade på uppgifter från fattigvårdsstyrelserna. Undersökningen hade avsett perioden 1 juli 1937—30 juni 1938.

Kommittén har sammanfattat resultatet av undersökningen sålunda.

Den genomsnittliga årsbeläggningen vid samtliga anstalter var för landsbygdens del 76,1 % och för städernas 77,3 %. Beläggningen var emellertid ytterst varierande från anstalt till anstalt. Av landsbygdens 1 302 hem hade 17 stått tomma hela året, 10 hade en beläggning under 20 % samt 170 mellan 20 och 50 %. Överbelagda voro 146 eller 11 % av anstalterna och av dessa hade 60 mer än 10 % överbeläggning. Såsom man kunde vänta var spridningen i beläggningsfrekvensen störst på de små ålderdomshemmen, och genomsnittligt var den där lägre än i övrigt. Landsbygdens 192 hem med mindre än 10 platser hade en genomsnittsbeläggning på endast 64,5 % och de 700 hemmen med 11—20 platser en dylik beläggning av 75,2 %, under det att genomsnittsbeläggningen på t. ex. hem med 31—40 platser var 81,0 %.

Med hänsyn dels till nödvändigheten av att ha en viss marginal för variationer i antalet vårdtagare, dels till vad nyss sagts om fattigvårdsstyrelsernas uppskattning av platsantalet har kommittén kommit till uppfattningen, att det 1938 icke förefanns något platsöverskott på ålderdomshemmen i stort sett. Snarare kan man tala om en viss platsbrist på hem av just den storleksordning, som man anser önskvärd och vill tänka sig bestå. På de små anstalterna däremot fanns ett genomsnittligt platsöverskott, men detta får anses vara fiktivt, när svängningarna i beläggningen här äro så stora, att den genomsnittliga reserven måste vara betydande. Härtill kommer, att dessa små hem tillhöra en kategori, som bör försvinna.

Kommittén framhåller, att tillgången på platser på ålderdomshemmen vore beroende av dels den omfattning, i vilken ålderdomshemmen evakuerades med avseende på visst klientel, dels den sannolika ökningen av antalet personer, som behövde och önskade beredas vård på ålderdomshem, dels den minskning av platsantalet på hemmen, som kunde föranledas av kravet på höjd standard.

Kommittén anför härom ytterligare i huvudsak följande.

Om den nämnda evakueringen verkställes i fråga om det klientel, vilket enligt vad tidigare nämnts bör beredas vård i annan ordning, skulle — fortfarande med utgångspunkt från 1938 års förhållanden — sammanlagt omkring 7 000 platser bliva lediga på hemmen, vartill efter hand skulle komma ett eller annat tusental platser på de särskilda avdelningar, vilka efter en övergångstid skulle stå till kommunens förfogande för ålderdomshemmets eller annat behov. Detta överskott blir emellertid inom en begränsad tid förbrukat.

Självfallet växer det behövliga antalet ålderdomshemsplatser med antalet åldringar. Enligt Statistisk årsbok uppgick år 1940 antalet personer över 67 års ålder till 503 000. Samma siffra kan 1938 antagas ha legat omkring 490 000. De av professor Wahlund utförda beräkningarna, vilka återfinnas som bilaga till socialvårdskommitténs folkpensioneringsbetänkande, utvisa att antalet personer, äldre än 67 år, år 1947 kan beräknas vara 560 000, år 1950 590 000, år 1955 640 000 och år 1960 690 000. De följande decennierna

blir ökningen än kraftigare (1970 blir antalet 800 000 och 1980 920 000). Om man räknar med att det egentliga ålderdomsklientelet växer i samma proportion som antalet personer över 67 år, ett antagande som i stort sett torde vara berättigat, kommer antalet vårdbehövande från 1938 till 1955 att ha ökat från 17 000 till 22 000. Vid mitten av 1950-talet skulle dock sålunda föreligga ett visst platsöverskott i förhållande till 1938 (cirka 2 000 platser).

Emellertid förhåller det sig enligt socialvårdskommitténs uppfattning otvivelaktigt så, att många personer, vilka äro i stort behov av vård på ålderdomshem, för närvarande med hänsyn till förhållandena på hemmen draga sig för att mottaga dylik vård och hellre leva i enskilt hem under förhållandena, som både ur deras egen och de anhörigas, eventuellt även andra personers synpunkt framstå såsom synnerligen otillfredsställande. På många håll äro därjämte ålderdomshemmen fullbelagda, och de gamla sakna alltså möjlighet att alls bliva där intagna.

I själva verket föreligger det alltså ett latent behov av ålderdomshemsvård, som kommer att göra sig gällande, så snart arbetet på skapandet av goda ålderdomshem tager sin början. Kommittén finner sannolikt, att redan detta förhållande skall visa sig innebära, att nyssnämnda platsöverskott icke existerar.

Härtill kommer emellertid, att det måste genomföras en grundlig ombyggnad av många av de hem, vilka i fortsättningen skola användas som ålderdomshem särskilt med hänsyn till nödvändigheten av att få fler rum för endast en person samt i viss utsträckning för två. Genom denna ombyggnad kommer otvivelaktigt antalet platser att avsevärt nedgå.

Enligt kommitténs mening har man på grund av dessa omständigheter ingen anledning att räkna med överskott på platser utan tvärtom är det sannolikt att brist på platser på ålderdomshem kommer att uppstå. Endast en ombyggnad av de nuvarande hemmen kan därför icke antagas vara tillräcklig.

Till slut har kommittén givit uttryck för sin uppfattning att den beslutade folkpensioneringsreformen ej komme att leda till minskat behov av platser på ålderdomshemmen, då intagning på hemmen redan nu skedde på grund av vederbörandes behov av vård och tillsyn och ej på grund av oförmåga att ekonomiskt sörja för sig själv.

Huvudmannaskapet för ålderdomshemmen. Tillsyn över hemmen m. m.

Socialvårdskommittén har, som inledningsvis framhållits, givit uttryck åt den uppfattningen att ålderdomshemmen böra erbjuda vård för en så låg kostnad, att praktiskt taget alla, vilka behöva anlita dylik anstalt, själva kunna betala för sig, och att vård på ålderdomshem icke som nu är fallet bör vara automatiskt sammankopplad med en viss hjälpform. Ålderdomshemmen böra alltså få samma ställning som t. ex. ett sjukhus och mot viss avgift stå öppna för var och en som tillhör det klientel, för vilket dessa hem äro avsedda.

De grundläggande bestämmelserna om ålderdomshemmen föreslår kommittén böra införas i en särskild lag om ålderdomshem. (Kommitténs förslag till sådan lag torde såsom bilaga få fogas till detta protokoll.)

Liksom nu är det enligt kommitténs mening angeläget, att genom ett legalt huvudmannaskap en viss samfällighet ålägges att ansvara för att ålderdomshem i tillräcklig utsträckning komma till stånd. *Primärkommunerna föreslås sålunda alltjämt vara huvudmän* för ålderdomshemmen även efter den föreslagna omläggningen.

Enligt lagförslaget skulle föreskrivas skyldighet för kommun att själv eller genom kommunalförbund gemensamt med en eller flera andra kommuner ha ålderdomshem. Däremot borde kommun icke ha möjlighet att som nu är fallet fritagas från sin skyldighet att själv anordna ålderdomshem, om den träffat avtal med annan kommun om att få disponera vissa platser å dess ålderdomshem. Denna ordning försvårade enligt kommitténs uppfattning genomförandet av mindre kommuners gruppering i kommunalförbund av lämplig storlek. Behov av dylik samverkan komme nämligen säkerligen att föreligga även efter förverkligandet av den av 1946 års riksdag beslutade sammanläggningen av små kommuner till större.

Vid bedömandet av behovet av dylik samverkan hade man enligt socialvårdskommittén till att börja med att taga ställning till frågan, huru stort platsbehovet skulle vara för att en kommun på egen hand skulle kunna lösa sin ålderdomshemsfråga. Kommittén har givit uttryck åt den meningen, att ett ålderdomshem icke borde ha mindre än 25 platser. Kommittén uttalar dock, att även om ett hem på 20 platser vore mindre än vad som ur vård- och driftsynpunkt kunde anses tillfredsställande, vore olägenheterna av en sådan storlek på hemmet dock icke så betydande, att man borde söka förmå en kommun, som behövde 20 platser men ej flera, att förena sig med annan om ett större hem. Man kunde med denna utgångspunkt räkna med att det stora flertalet kommuner efter kommunreformen bleve i tillfälle att var för sig lösa sin ålderdomshemsfråga, något som kommittén säger sig hälsa med den största tillfredsställelse.

Emellertid räknade kommittén med att kommuner med mindre än 2 000 invånare och med 2 000 à 3 000 invånare i allmänhet icke kunde antagas bliva i behov av ålderdomshem med 20 platser. I dessa fall torde ett samgående om gemensamt ålderdomshem ofta bliva ofrånkomligt. Denna samverkan borde få formen av kommunalförbund.

Kommittén har vidare till behandling upptagit frågan, huruvida det skulle helt läggas på kommunerna att genom förhandlingar besluta om samgående i kommunalförbund eller om Kungl. Maj:t, när särskilda omständigheter föreligga i dylikt avseende, skulle kunna giva bindande föreskrifter. Kommittén har härvid stannat för att förorda, att Kungl. Maj:t tilläggas en sådan befogenhet. Som skäl härför har anförts, att om tvingande bestämmelser i här avsett hänseende icke funnes, kommun, som behövde exempelvis 10 eller 15 platser, kunde komma att sakna möjlighet att fullgöra lagens föreskrift.

Hemmen böra enligt kommittén stå under samma *tillsyn* som barnhem-

men, alltså av länsstyrelserna och socialstyrelsen. Länsstyrelserna skulle övervaka verksamheten vid hemmen medan högsta tillsynen över dem skulle utövas av socialstyrelsen. Innan ålderdomshem uppfördes, skulle Konungen eller där Konungen så bestämt, socialstyrelsen ha godkänt såväl den för hemmet avsedda tomten som ritningar för den byggnad, vari hemmet skulle inrymmas.

I lagförslaget har vidare föreslagits att för ålderdomshem skulle finnas en styrelse, vilken utsåges av kommunens beslutande organ. Kommittén har utgått från att den av kommittén i dess betänkande om socialvårdens organisation (SOU 1942:56) föreslagna socialnämnden i regel skall vara styrelse för hemmet, åtminstone i mindre kommuner. Det borde dock överlämnas åt kommunen att själv besluta att så skulle ske.

Statsbidrag till ålderdomshem. Avgifter på dylika hem.

Om man bortser från avdelningar för kroniskt sjuka utgår icke statsbidrag till kommunala fattigvårdsanstalter. I detta avseende föreligger emellertid enligt socialvårdskommitténs mening anledning att intaga en annan ståndpunkt i fråga om de nya ålderdomshemmen. Icke minst ur skatteutjämnings synpunkt vore det angeläget att statsbidrag kunde utgå till anordnandet av ålderdomshem liksom vore fallet i fråga om anordnandet av folkskolebyggnader.

Kommittén uttalar, att mellan ålderdomshem och pensionärshem skulle finnas en principiellt klar åtskillnad i fråga om klientelet. Denna gräns vore dock ofta svår att närmare fastställa i praktiken. Nu gällande ordning med stora statsbidrag till pensionärshemmen och inga eller obetydliga till ålderdomshemmen innebure en frestelse för kommunerna att bygga pensionärshem för ålderdomshemsklientelet, en ur de gamlas synpunkt olycklig utveckling. Det vore därför fördelaktigt att göra statsbidragsbestämmelserna för de båda bostadsformerna likartade.

Kommittén har emellertid ej föreslagit enahanda statsbidragsbestämmelser, som gälla beträffande pensionärshemmen (statsbidrag med lägst 25 och högst 80 procent av kostnaderna beroende på uttaxeringen) utan har i stället ansett, att de statsbidragsbestämmelser, som gälla beträffande folkskolebyggnader (SFS 882/1945), böra tjäna som förebild i fråga om statsbidrag till ålderdomshem. Kommittén anför härom:

Enligt dessa bestämmelser skall statsbidraget varieras efter kommunens ekonomiska bärkraft. Därvid tages antalet skattekronor per invånare till utgångspunkt, men på dylikt sätt fastställles bidragsprocenten endast inom vissa latituder. Mellan dessa fixeras bidragsprocenten genom prövning och beslut i *varje särskilt fall*, och därvid skall man utgå ifrån andra faktorer, som inverka på kommunens bärkraft, än antalet skattekronor per invånare. Såsom sådana faktorer framhålles i författningen det totala kommunala skattetrycket, skoldistriktets ekonomiska ställning i övrigt samt dess ekonomiska och geografiska struktur.

Statsbidragsskalan har följande utseende.

Antal skattekronor per inv.		Statsbidrag i procent
	högst 5	80—70
över 5	» 7	75—65
» 7	» 9	70—60
» 9	» 11	65—55
» 11	» 13	60—50
» 13	» 15	55—45
» 15	» 17	50—40
» 17	45—35

Kungl. Maj:t kan, där synnerliga skäl därtill äro, till skoldistrikt med ett skatteunderlag av högst 5 skattekronor per invånare, bevilja högre bidrag än som motsvarar 80 % av kostnaderna.

Kommittén vill för sin del föreslå, att samma regler i tillämpliga delar skola gälla för statsbidrag till anordnandet av ålderdomshem, dock med den ändringen att bland de särskilda faktorer, till vilka hänsyn skall tagas, »skoldistriktets ekonomiska ställning i övrigt» bör ersättas med kommunens belastning i avseende på utgifter för socialvården.

För ålderdomshemmen disponera kommunerna det nuvarande beståndet av anstalter enligt 31 § fattigvårdslagen, vilka ju i regel redan benämnas ålderdomshem. Dessa skola självfallet övergå till sin nya uppgift och ställning, utan att något statsbidrag härvid utgår. Däremot bör för deras om- och tillbyggnad liksom för nybyggnad statsbidrag utgå enligt ovanstående regler för folkskolebyggnader. För att icke socialvårdskommitténs förslag i denna del skall hejda det pågående arbetet — en viss tendens därtill kan redan nu förmärkas — bör bidrag kunna utgå retroaktivt, förslagsvis till nybyggnadsföretag, som påbörjats efter den 1 juli 1946 och efter lagens ikraftträdande blivit i föreskriven ordning godkänt.

Vad angår driftkostnaderna anser kommittén dessa böra i första hand finansieras med avgifter. Det stora flertalet inackorderingar komme icke att disponera andra inkomster än folkpensionen, och avgifterna borde därför för deras del avpassas efter folkpensionernas storlek. Genom den nya folkpensionslagens 18 § 2 mom. hade statsmakterna godtagit ett av socialvårdskommittén framlagt förslag, att folkpensionär på ålderdomshem skulle för personliga behov få disponera 200 kronor. Någon ändring härutinnan vore icke påkallad, och resten av pensionen borde alltså få kunna gå åt till betalningen av avgiften på ålderdomshemmet. Inom respektive ortsgrupper borde dagavgiften sålunda kunna fastställas till en trehundra- och sextiofemtedel av pensionen, minskad med 200 kronor, eller i avrundade belopp 2 kronor 15 öre, 2 kronor 60 öre, 3 kronor, 3 kronor 40 öre och 3 kronor 80 öre. Dyliga avgifter borde uttagas för folkpensionärer efter den ortsgrupp, där hemmet vore beläget.

Beträffande frågan i vilken utsträckning dessa avgifter komme att täcka de verkliga kostnaderna hänvisar kommittén till att med ledning av den officiella fattigvårdsstatistiken följande kostnad per vård dag framräknats för åren 1939—1944.

	Kostnad per vårddag		
	Landsbygd kr.	Städer kr.	Hela riket kr.
1939	1: 82	3: 27	2: 40
1940	1: 93	3: 56	2: 59
1941	2: 19	3: 50	2: 70
1942	2: 34	3: 69	2: 88
1943	2: 46	3: 88	3: 04
1944	2: 61	4: 37	3: 34

Kommittén påpekar, att de från varje kommun uppgivna kostnaderna vore starkt varierande. I Stockholms stad uppginge de till icke mindre än 7 kronor 20 öre för år 1944. Av olika anledningar hade man vidare all anledning räkna med att medeltalen för de verkliga kostnaderna låge högre än de beräknade medeltalen. Under alla förhållanden kunde man på dessa siffror bygga den slutsatsen, att de verkliga kostnaderna låge icke obetydligt över de nyss föreslagna avgifterna.

Kommittén, som beräknat, att på de rena landsbygdskommunerna skulle komma att falla en kostnad av närmare en krona per dag och pensionär, har diskuterat frågan, huruvida statsbidrag borde utgå till dessa kostnader. Denna fråga borde enligt kommitténs mening bedömas mera ur rent finansiella synpunkter än ur socialvårdssynpunkter. Kommittén vore för sin del icke för närvarande beredd att förorda bidrag till driftkostnaderna vid ålderdomshem men finge anledning återkomma därtill i samband med frågan om statsbidrag till socialhjälpen.

Till slut har kommittén behandlat frågan, huruvida inackordering å ålderdomshem till angivna avgifter skall lämnas, oavsett pensionärens ekonomiska ställning, eller om kommunen bör tillerkännas rätt att för bemedlade personer betinga sig en avgift, som motsvarar kommunernas självkostnad. För den förstnämnda ståndpunkten talar enligt kommittén önskvärdheten av att ålderdomshemmen få ställningen som för alla medborgare på samma villkor tillgängliga hem, varmed också skulle motverkas alla tendenser från mera bemedlade pensionärer att för sig begära bättre förmåner än de övriga erhålla. Å andra sidan kunde det förefalla tveksamt, huruvida man obligatoriskt borde på kommunerna lägga kostnad för inackordering å ålderdomshem för mera bemedlade personer.

Kommittén har stannat för att de förut angivna avgifterna obligatoriskt böra gälla för obemedlade och mindre bemedlade, men att kommunen skulle äga rätt debitera övriga högst vad som motsvarar kommunens självkostnad. Någon närmare avgränsning av den grupp, för vilken sålunda högst självkostnad finge debiteras, syntes icke erforderlig. Kommittén räknade för sin del med att rättigheten att debitera avgift, högre än minimiavgiften, komme att av kommunerna utnyttjas med stor försiktighet.

Tidpunkten för reformens ikraftträdande.

Enligt övergångsbestämmelserna till socialvårdskommitténs förslag till lag om ålderdomshem skulle sedan fem år förflutit från den dag då lagen trädde i kraft, såsom ålderdomshem ej få användas anstalt, vilken icke i enlighet med föreskrifterna i lagen blivit av Konungen eller efter Konungens bestämmande av socialstyrelsen godkänd såsom ålderdomshem.

Antagandet av lagen anser kommittén dock ej nödvändigtvis böra ske nu. I själva verket kunde ålderdomshem av den föreslagna typen icke genomgående åstadkommas, förrän frågan om specialvårdsanstalterna erhållit sin lösning, vilket komme att taga avsevärd tid. Det vore lagstiftning beträffande de senare, som *omedelbart* behövde genomföras. I samband härmed vore det dock nödvändigt att ställning toges till riktlinjerna för anordnandet av ålderdomshem och försörjningshem. Kommunerna behövde få klara besked om statsmakternas avsikter. Icke minst viktigt vore detta med hänsyn till den förestående sammanläggningen av småkommuner till större. Med hänsyn härtill ansåge kommittén det vara angeläget att särskild lag om ålderdomshem snarast antoges, att sättas i kraft vid den tidpunkt, Konungen bestämde. Kommittén tänkte sig att avgörande beslut om utbyggnad av specialvårdsanstalterna skulle fattas vid 1947 års riksdag och att samtidigt lag om ålderdomshem antoges. Denna lag skulle sättas i kraft först sedan den nya kommunindelningen blivit gällande. Den tid, inom vilken ålderdomshemmen skulle vara fullständigt ordnade, borde bestämmas till fem år från tiden för lagens ikraftträdande.

Samtidigt med att lagen om ålderdomshem trädde i kraft, borde nya lagar om socialhjälp samt om försörjningshem, till vilka kommittén under loppet av 1947 komme att framlägga förslag, bli gällande.

Yttranden över socialvårdskommitténs förslag.

Över socialvårdskommitténs betänkande ha efter remiss yttranden avgivits av socialstyrelsen, medicinalstyrelsen, pensionsstyrelsen, statskontoret, statens byggnadslånebyrå, överståthållarämbetet, länsstyrelserna i samtliga län, flertalet av landstingens förvaltningsutskott, stadsfullmäktige i städer, som ej deltaga i landsting, svenska landskommunernas förbund, svenska landstingsförbundet, svenska stadsförbundet, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet samt svenska dövtumförbundet.

Socialstyrelsen har överlämnat yttranden från statens fattigvårds- och barnavårds konsulenter. Länsstyrelserna ha inkommit med yttranden från ett antal kommuner i varje län, sammanlagt 169, varav 63 städer.

Yttranden hava härjämte inkommit från styrelsen för Kopparbergs läns fattigvårds- och barnavårdsförbund samt Jämtlands läns fattigvårdsförbund.

I de inkomna yttrandena vitsordas undantagslöst behovet av en höj-

ning av ålderdomshemmens standard och en avlastning från ålderdomshemmen av där vårdade sjuka personer m. fl. Ett stort antal yttranden ha givit uttryck åt tillfredsställelse med kommitténs förslag, därvid framhållits, att det vore väl ägnat att läggas till grund för en lagstiftning i ämnet.

Socialstyrelsen anför, att styrelsen vid flera tillfällen framhållit som en central utvecklingslinje för de kommunala ålderdomshemmen, att dessa borde förbehållas mer eller mindre orkeslösa normalt åldrande personer, medan patienter, som på grund av sjukdom eller annan svaghet krävde särskild tillsyn, övervakning eller vård, borde beredas plats å specialanstalter. Socialvårdskommitténs förslag vore ägnat att främja ålderdomshemmens utveckling till goda hem för normalt åldrande personer.

För att ytterligare belysa den klientelblandning, som förekommer å de flesta ålderdomshem, har socialstyrelsen hänvisat till en av statens inspektör för fattigvård och barnavård med biträde av fattigvårds- och barnavårdskonulenten i Värmlands län utförd undersökning av klientelet å ålderdomshemmen i nämnda län. Undersökningen, vilken avsåg förhållandena i maj 1946, utvisade, att av de 1 611 personer, som vid nämnda tid vårdades på ålderdomshemmen i länet, 258 vore i behov av vård på hem för kroniskt sjuka samt 414 på anstalter för sinnessjuka, sinnesslöa m. fl. 928 personer eller 58 procent av samtliga vårdade ansågos — om än i många fall med stor tvekan — tillhöra det klientel, för vilket ålderdomshemmen egentligen borde vara avsedda. Den lämnade aktuella bilden av ålderdomshemsklientelet i ett län gäve enligt socialstyrelsen en illustration till hur trängande aktuellt socialvårdskommitténs förslag vore. Styrelsen ville starkt framhäva, att vårdförhållandena på ålderdomshemmen snart sagt genomgående vore ägnade att inge allvarliga bekymmer. Situationens allvar skärptes undan för undan genom de ökade krav på vårdresurser, som den pågående ökningen av antalet åldringar förde med sig.

I fråga om lämpligheten av att nu genomföra en lagstiftning för ålderdomshemmen ställer sig *svenska landskommunernas förbundsstyrelse* avvisande. Styrelsen anför bland annat.

I likhet med socialvårdskommittén anser styrelsen det vara ett eftersträvan svårt mål att så snart det låter sig göra frigöra ålderdomshemmen från det klientel — främst störande sinnessjuka och sinnesslöa samt kroniskt sjuka — som hittills i betydande grad omöjliggjort, att ålderdomshemmen blivit verkliga fristäder för åldringar. Styrelsen har heller intet att erinra emot att ålderdomshemmens standard successivt höjes genom vissa av kommittén föreslagna åtgärder.

Såvitt styrelsen förstår, skulle den föreslagna lagstiftningens främsta syfte vara att lämna kommunerna en framtida utfästelse om statsbidrag och därigenom stimulera dem till att utan dröjsmål bidra till realiserandet av de önskemål i olika avseenden, som kommittén uttalat. Ur formell synpunkt vill styrelsen framhålla olägenheterna av att den lagstiftning, som reglerar kommunernas socialvårdande uppgifter, ytterligare splittras; det borde i stället ur olika synpunkter vara önskvärt att eftersträva en kodifikation. Men icke heller i övrigt har styrelsen övertygats om nyttan och värdet av den föreslagna lagstiftningen.

På grund av vad sålunda anförts anser sig styrelsen, som i övrigt ger sin anslutning till de tankegångar, på vilka socialvårdskommitténs förslag vilar, vara ur stånd att tillstyrka förslaget. Under ytterligare några år framåt torde det bli nödvändigt att söka sig fram till mera improviserade lösningar. Det är emellertid nödvändigt med ett auktoritativt uttalande från statsmakternas sida till vägledning för kommunernas fortsatta handlande i denna angelägenhet.

Även *svenska stadsförbundets styrelse* har ansett, att det bör anstå med utfärdande av en särskild lag beträffande ålderdomshemmen. Kommunerna behövde visserligen i god tid få klara besked om statsmakternas avsikter, men det vore tillräckligt, om detta skedde genom beslut om riktlinjer för reformen.

Kommitténs synpunkter i fråga om det klientel, för vilket ålderdomshemmen framdeles böra avses, ha i allmänhet ej mött någon gensaga.

Kommitténs åsikt att till det egentliga ålderdomshemsklientelet bör räknas *gruppen mera varaktigt sängliggande* anser sig *medicinalstyrelsen* emellertid ej kunna dela. Styrelsen hänvisar till att de sakkunniga, vilkas betänkande låg till grund för statsmakternas beslut rörande statsbidrag till hem för kroniskt sjuka, uttalat, att sådana sjuka, vilka lede av patologisk senilitet, ovillkorligen måste vårdas på sjukhem, då de tarvade en sakkunnig och synnerligen tröttande skötsel. Styrelsen hade vid angivandet av riktlinjerna i fråga om intagningen å hem för kroniskt sjuka i cirkulärskrivelse den 27 mars 1930 till samtliga förste provinsialläkare och med dem likställda stadsläkare åberopat och anslutit sig till de sakkunnigas uttalande. Det vore uppenbart, att personer, som vore mera varaktigt sängliggande, borde hänföras till dem, som behövde vård på hem för kroniskt sjuka. Genom den av styrelsen föreslagna striktare uppdelningen av klientelet med hänsyn till gruppen kroniskt sjuka vunnes den fördelen, att socialvården för de gamla tarvade mindre personal med sjukvårdande uppgifter.

Länsstyrelsen i Älvsborgs län anser, att man ej bör driva differentieringen för långt. Sjuka åldringar, som utan men för sin hälsa fortfarande kunde vårdas på ålderdomshem, borde få stanna kvar där.

Vad beträffar frågan om *gränsdragningen mellan klientelet på pensionärshemmen och ålderdomshemmen* förutsätter *socialstyrelsen*, att en bestämd skillnad göres mellan de båda typerna av hem. Uppförande av pensionärshem med direkt avsikt att använda dem som annex till eller ersättning för ålderdomshem borde icke få förekomma.

Statens byggnadslånebyrå framhåller, att ett avskiljande från ålderdomshemmen av sådana personer, som vore i behov av specialvård, otvivelaktigt skulle inverka förmånligt även på pensionärshemsklientelet, så till vida att därigenom pensionärernas motstånd mot en förr eller senare nödvändig överflyttning från pensionärshem till ålderdomshem skulle avtaga.

Behovet av en utbyggnad av specialvårdanstalter, vilka närmast skulle taga hand om det sjukvårdsbehövande klientelet på ålderdomshemmen, har allmänt vitsordats.

Socialstyrelsen anför bland annat.

Om resurserna för vård av sjuka åldringar icke kraftigt utbyggas inom den allra närmaste framtiden, komma allt flera sådana patienter att bli hänvisade till att vistas i sina hem eller hos anhöriga i avsaknad av den sakkunniga vård och tillsyn, som deras sjukdomstillstånd kräver. Vad detta betyder av ökat arbete, nattvak och depression i tusentals hem i hela vårt land behöver icke närmare utvecklas. Vidare komma ålderdomshemmen att till bristningsgränsen utnyttjas för att bereda platser åt sjuka åldringar. Platsbristen på sjukhus och sjukhem medför icke blott att folkpensionsreformen för talrika sjuka pensionärer är på ett ödesdigert sätt ofullständig utan omöjliggör även genomförandet av den av socialvårdskommittén föreslagna ålderdomshemsreformen. Det sistnämnda är socialstyrelsen synnerligen angelägen att kraftigt understryka.

I anslutning härtill har styrelsen för att möjliggöra en så snabb ökning som möjligt av antalet vårdhemsplatser förordat en systematisk inventering av bestående ålderdomshemsbyggnader, vilka, ehuru de ej fylla de krav, som numera böra ställas på ålderdomshem, enligt styrelsens uppfattning med fördel skulle kunna användas till vårdhem av det ena eller andra slaget.

Medicinalstyrelsen, som ansett sig böra anlägga allenast medicinska och medicinskt-organisatoriska synpunkter på kommitténs förslag, understryker behovet av en kraftig ökning av antalet vårdplatser å de statliga sinnessjukhusen samt tillstyrker, att takten i utbyggandet av vårdhem för lättskötta sinnessjuka ökas. En sammanslagning av organisationen för vård av sådana sinnessjuka med organisationen för kvalificerad vård av sinnessjuka syntes i princip vara eftersträfvansvärd. Beträffande de olika sinnesslövsfrågor, som socialvårdskommittén berört, ansågo sig styrelsen ej kunna göra något uttalande, då dessa spörsmål vore föremål för särskild utredning. Att även här krävdes en avsevärd utvidgning av vårdmöjligheterna låge dock i öppen dag.

Styrelsen har förklarat sig intet ha att erinra mot kommitténs förslag att utbyggnaden av vården av de kroniskt sjuka skall ske efter en fastställd plan samt att landstingen göras till legala huvudmän för denna vårdgren. Ej heller vill styrelsen motsätta sig en höjning av statsbidragen och en väsentlig utökning av kvoten för erhållande av statsbidrag. Till förslaget att låta den provisoriskt medgivna uppmjukningen av intagningsbestämmelserna för vård å hem för kroniskt sjuka bliva bestående ställer sig däremot styrelsen tveksam.

Svenska landstingsförbundets styrelse förklarar sig vara fullt ense med socialvårdskommittén om att sinnessjuka, sinnesslöa och kroniskt sjuka måste omhändertagas på särskilda vårdanstalter och att det för den skull är nödvändigt, att samhällets vårdresurser i dessa hänseenden snarast möjligt utbyggas.

Förbundsstyrelsen anför i denna fråga härutöver bland annat följande.

Styrelsen har ej funnit anledning att, då frågan om huvudmannaskapet för sinnessjukvården är föremål för utredning inom medicinalstyrelsen, nu taga ställning till denna fråga. Ej heller i den under utredning varande frå-

gan om vården av de obildbara sinnesslöa samt de bildbara sinnesslöa över 21 års ålder anser sig styrelsen för närvarande böra taga ställning.

Vad angår vården av de kroniskt sjuka bör det även enligt styrelsens mening ankomma på landstingen att utbygga denna vård i sådan omfattning, att den kan taga hand om alla kroniskt sjuka, som nu vårdas å de vanliga ålderdomshemmen. I andra hand böra även de särskilda avdelningar för kroniskt sjuka, som nu drivas av primärkommunerna, avvecklas och landstingen taga hand om deras klientel.

Det högst betydande antal nya vårdplatser, som därför måste tillskapas, kommer att ställa landstingen inför en rad svårbemästrade problem.

Trots att något obligatoriskt åläggande för landstingen att taga hand om denna vårdfråga ej finnes för närvarande ha redan omkring 2 000 vårdplatser av dem inrättats och ytterligare ett par tusental äro beslutade eller planerade. Man kan under sådana förhållanden ifrågasätta, huruvida ett legalt huvudmannaansvar för landstingen är påkallat. I och för sig vill styrelsen emellertid icke motsätta sig, att ett dylikt huvudmannaansvar pålægges landstingen, under förutsättning att detta icke förbindes med rigorösa föreskrifter, som komma att leda till en byråkratisering av arbetsformerna. Även enligt styrelsens mening är det lämpligt att en plan för utbyggnaden av vården av de kroniskt sjuka upprättas för varje landstingsområde, men styrelsen har svårt att inse att denna skall behöva godkännas av statlig myndighet.

Det synes styrelsen rimligt, att landstingen sträva efter att snarast möjligt utbygga vården för de kroniskt sjuka, så att de sjuka, som nu vårdas å ålderdomshemmen kunna överflyttas till landstingens vårdhem. Därest nuvarande restriktioner på byggnadsmarknaden lättades, torde det kunna förutses, att landstingen skulle kunna omhändertaga de å ålderdomshemmen vårdade kroniskt sjuka inom ej alltför avlägsen framtid.

Den nuvarande kvotbegränsningen av statsbidragen till den kroniska sjukvården bör även enligt styrelsens mening slopas, då den kommer att verka hindrande på vårdens utbyggnad. I likhet med socialvårdskommittén vill styrelsen livligt understryka behovet av att de uppmjukningar beträffande intagning å hem för kroniskt sjuka, som nu provisoriskt vidtagits, få en permanent karaktär.

Landstingens förvaltningsutskott ha allmänt uttalat sig för borttagandet eller en utvidgning av den nuvarande kvotbegränsningen för statsbidrag till hem för vården av kroniskt sjuka. Vad angår frågan om legalt huvudmannaskap för landstingen i fråga om nämnda vård ha flertalet utskott tillstyrkt eller i varje fall ej ställt sig avvisande härtill. *Förvaltningsutskotten i Uppsala och Älvsborgs län* ha däremot avstyrkt en sådan bestämmelse, vilken de ansett onödig med hänsyn till landstingens redan visade stora intresse för denna vårdgren.

Svenska stadsförbundets styrelse avstyrker kommitténs förslag att landstingen skulle åläggas att inom viss tid ha anordnat erforderligt antal platser för vården av kroniskt sjuka. Styrelsen anser vidare, att all sinnessjukvård bör läggas under en enhetlig ledning, vilken bör anförtros landstingen och i landsting ej deltagande städer.

I många yttranden har yppats tvivel i fråga om möjligheterna att genomföra utbyggnaden av de olika vårdanstalterna inom den av socialvårdskommittén förutsatta tiden.

Socialstyrelsen finner det tveksamt, om det av kommittén framlagda för-

slaget om utbyggnad av ålderdomshemmen kan realiseras inom en tid av fem år efter lagens ikraftträdande, och föreslår, att övergångsbestämmelserna ändras, så att de möjliggöra en anpassning efter ofrånkomliga svårigheter att tillgodose behovet av platser på ålderdomshem.

Medicinalstyrelsen ansluter sig i princip till förslaget att ålderdomshemmen spärras för intagning av sinnessjuka och att där redan vårdade inom en tid av fem år överflyttas till sinnessjukhus och vårdhem, men framhåller härvid följande.

Styrelsen ser för sin del ej möjligheter föreligga att inom den angivna tidsrymden kunna tillhandahålla erforderligt antal nya platser för kvalificerad vård. Med rådande, hart när otroliga överbeläggning på de statliga sinnessjukhusen kunna platserna å de av statsmakterna i princip godkända två nya sinnessjukhusen icke helt disponeras för överförande från ålderdomshemmen av patienter, som kräva kvalificerad sinnessjukvård. Av tillkommande 1 300 nya vårdplatser komma cirka 800 att ersätta nedlagda eller för annat ändamål avsedda. Sinnessjukvården har nämligen minst lika stor skyldighet att taga hand om tidiga fall av psykoser, där hopp finnes om att en i rätt tid insatt behandling skall bota eller i varje fall för avsevärd tid uppskjuta en hotande invalidisering. Detta är en av de omständigheter, som nu nödgå många överläkare vid statliga sinnessjukhus att kräva byte av patienter, då fråga uppstår om intagning av fall från ålderdomshemmen. Skulle därutöver de smärre kommunala sinnessjukhusen enligt kommitténs förslag nedläggas, blir läget helt säkert katastrofalt. Kommitténs förslag att vissa kommunala sinnessjukhus skulle arrenderas och drivas av staten finner styrelsen ej heller lyckligt, då en sådan anordning helt säkert skulle bidra till att det nuvarande icke önskvärda förhållandet med små anstalter, som icke kunna giva de där intagna den vård, de verkligen behöva, blir för en avsevärd tid bestående. Den enligt styrelsens förmenande enda riktiga lösningen är därför, att åtgärder för tillskapandet av nya platser för kvalificerad vård av sinnessjuka avsevärt forceras.

Länsstyrelsen i Malmöhus län anför bland annat.

Förslaget kräver för sitt genomförande en omfattande utbyggnad av anstaltsväsendet i olika avseenden, detta framför allt som förslaget bygger på en strikt kategoriklyvning av det vårdbehövande klientelet i och för överflyttning till särskilda anstalter av dem, som icke lämpligen böra beredas plats å ålderdomshem eller å pensionärshem. Lösningen av dessa frågor är emellertid för närvarande i mycket stor utsträckning beroende på vissa utredningar, som pågå och som i flera fall först nyligen påbörjats, t. ex. i fråga om vården av sinnessjuka och sinnesslöa. Av betydelse i detta sammanhang är även den översyn av grunderna och villkoren för statens bidrag till hälso- och sjukvården, som i juni 1946 tillkallade sakkunniga fått i uppdrag att verkställa.

Innan nödig erfarenhet och kunskap vunnits om de möjligheter till vård å särskilda anstalter, som kunna bliva resultatet av pågående utredningsarbeten, torde det överhuvud taget icke vara möjligt att taga definitiv ställning till kommitténs förslag.

I yttrandet från *svenska stadsförbundets styrelse* ävensom i åtskilliga av de av *landstingens förvaltningsutskott* samt i ett stort antal av de av *kommunerna* avgivna yttrandena har ävenledes framhållits svårigheterna att inom den av kommittén förutsatta tiden kunna genomföra reformen.

Kommitténs förslag att särskilda försörjningshem borde inrättas dels för yngre och medelålders tämligen arbetsföra men ej försörjningsdugliga personer, de s. k. försörjningsfallen, dels ock för störande personer har i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Socialstyrelsen säger sig i princip kunna tillstyrka förslagen, men anser, att hithörande frågor lämpligen borde behandlas i samband med frågan om arbetshemmens fortsatta tillvaro.

Länsstyrelsen i Kronobergs län anser, att en överflyttning av det störande klientelet till annan lämplig anstalt bör äga rum i lika snabb takt som beträffande de sinnessjuka och de sinnesslöa. Just de störande personerna hade i särskilt hög grad bidragit till att nedsätta ålderdomshemmens anseende.

I en del yttranden ha emellertid gjorts vissa invändningar.

Medicinalstyrelsen framhåller, att enligt styrelsens förmenande huvudparten av de störande understödstagarna ledo av psykisk ohälsa eller invaliditet och att därför hem för sådana personer på något sätt borde anslutas till vårdhemsorganisationen för lättskötta sinnessjuka.

Svenska landstingsförbundets styrelse anför, att det vore sannolikt att en del av försörjningsfallen vore att hänföra till kategorien partiellt arbetsföra, vars inlemmande i arbetslivet vore aktuell. Frågan om inrättande av försörjningshem för de övriga försörjningsfallen vore i behov av en mera ingående utredning. Dessa hem borde anordnas och drivas i statlig regi. För sistnämnda förslag ha även *förvaltningsutskotten i Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västmanlands, Kopparbergs samt Västernorrlands läns landsting* uttalat sig.

Stadsfullmäktige i Norrköping framhålla, att de arbetsföra bland försörjningsfallen i staden minskat avsevärt under de senaste åren. Det kunde därför ifrågasättas, huruvida det ur arbetssynpunkt vore nödvändigt att inrätta några kommunala försörjningshem, i synnerhet som socialvårdskommittén själv ansett det vara förenat med vissa fördelar att ha ett eller annat försörjningsfall på ålderdomshemmen för utförande av vissa handräckningsarbeten o. d.

Stadsfullmäktige i Gävle anse, att försörjningsfallen i avsevärd omfattning böra kunna utan olägenhet vårdas åtminstone på större ålderdomshem, där de i den mån så erfordrades kunde sammanföras i särskilda avdelningar. Särskilda försörjningshem för de mera besvärliga syntes dock erfordrerliga.

Stadsfullmäktige i Göteborg ha även uttalat sig för att i de större städerna en kombination av ålderdomshem och försörjningshem må bibehållas.

Gotlands läns landstings förvaltningsutskott har föreslagit, att flera landsting borde kunna förena sig om ett försörjningshem.

Socialvårdskommitténs uttalande rörande ålderdomshemmens funktion som upptagningsanstalter även framdeles har givit anledning till erinringar i några yttranden.

Länsstyrelsen i Örebro län ställer sig tveksam till förslaget med hänsyn

till att, enligt länsstyrelsens förmenande, svårigheter ofta komme att möta mot överföring inom rimlig tid till vederbörande specialanstalt av personer, som tillfälligt intagits på ålderdomshem. Länsstyrelsen ville därför ifrågasätta, om ej i varje län borde anordnas ett särskilt upptagningshem för det klientel, varom här vore fråga.

Fattigvårdsstyrelsen i Kolbäcks kommun har anfört liknande betänkligheter och föreslår att särskilda upptagningshem i stället anordnas för emottagande av sådana hjälpbehövande, för vilka ålderdomshemmen ej äro avsedda.

Fattigvårds- och barnavårdskonsulenten i sjätte distriktet samt *stadsfullmäktige i Strängnäs* anse sig ej kunna tillstyrka, att förbud meddelas mot att tillfälligtvis taga emot sinnessjuka. Det kunde nämligen uppstå situationer, då omedelbar transport till specialanstalt ej kunde ske.

Stadsfullmäktige i Lund anse behov föreligger att vid ålderdomshemmen i de större kommunerna hava särskilda kommunala avdelningar, där kroniskt sjuka och vissa akut sjuka åldringar kunna emottagas. *Stadsfullmäktige i Borås* ha jämväl framhållit behovet av att å de större hemmen finnes en särskild avdelning för sjuka, så utrustad att den är i stånd att lämna erforderlig vård. Härigenom skulle ofta miljöbyte kunna undvikas. Liknande synpunkter ha framförts av *stadsfullmäktige i Karlstad* samt *fattigvårdsstyrelserna i Västerås* och *Skövde*.

De av socialvårdskommittén föreslagna fordringarna på ålderdomshem av den nya typen ha tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet yttranden. Allmänt har erkänts angelägenheten av att ålderdomshemmen erhålla en hög standard i fråga om såväl själva byggnaderna, dessas inredning samt vården därstädes.

Till vissa av de av kommittén uppställda kraven har man emellertid i en del yttranden ställt sig tvekande eller direkt avvisande. Detta gäller till en början kommitténs förslag, att antalet platser i enkelrum skall uppgå till minst hälften av hela platsantalet.

Statskontoret, som framhåller vikten av att normalplaner utarbetas för ålderdomshem, anser, att, då standardfrågan vore av stor ekonomisk räckvidd för det allmänna, försiktighet borde iakttagas vid fastställande av minimiantalet enkelrum.

Vissa länsstyrelser, nämligen *länsstyrelserna i Stockholms, Blekinge, Malmöhus* och *Västernorrlands län*, ävensom ett flertal kommuner ha uttalat, att här avsett stadgande vore allt för kategoriskt. Förstnämnda länsstyrelse framhåller, att behovet av enkelrum kunde tänkas komma att ställa sig olika å skilda orter. På grund härav och med hänsyn till att kostnaderna för hemmens anordnande i möjligaste mån borde hållas nere ville länsstyrelsen föreslå, att stadgandet gäves det innehållet att »minst hälften av vårdplatserna böra förläggas till enkelrum». Länsstyrelsen i Blekinge län föreslår, att i lagen endast meddelas vissa allmänna riktlinjer för hemmens anordnande och att socialstyrelsen erhåller i uppdrag att utfärda de ytterligare anvisningar, som kunna finnas påkallade.

Stadsfullmäktige i Solna samt *kommunalfullmäktige i Kullerstads* och *Nikolai kommuner* föreslå, att antalet enkelrum fastställas att motsvara halva antalet vårdrum i stället för halva antalet vårdplatser.

Jönköpings stads fattigvårdsstyrelse förordar, att icke flera enkelrum anordnas än som motsvarar ungefär en tredjedel av hela platsantalet.

Statens fattigvårds- och barnavårdskonsulent i Östersund anför, att det stora flertalet åldringar föredraga att dela rum med annan vårdtagare. Så vore i varje fall förhållandet i Norrland, där man icke — åtminstone på landsbygden — vant sig vid sådan inomhusisolering att detta skapat behov av ensamrum.

Socialvårdskommitténs uttalande att ålderdomshem ej bör ha mindre än 20 à 25 platser har tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet yttranden.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet anför, att de mindre ålderdomshemmens brister ur vård- och driftsynpunkt bleve alltmera framträdande, varför förbundet ville uttala förhoppningen, att kommunerna avråddes från att uppföra ytterligare småhem.

Kommunalfullmäktige i Hemse uttala, att antalet vårdplatser på ålderdomshemmen ej bör sättas lägre än 30. Det hade nämligen visat sig att de små hemmen endast med största svårigheter lyckats erhålla erforderlig personal, ett förhållande som medförde att föreståndarinnans i regel förut stora arbetsbördor ytterligare ökades till men för henne själv och pensionärerna. Det vore nödvändigt ur arbetskraftssynpunkt, att hemmet hade en sådan storleksordning att större biträdespersonal kunde hållas och genom arbetsfördelning rationellt utnyttjas, samtidigt som personalens berättigade krav på ordnad ledighet kunde tillgodoses.

I några yttranden har emellertid rests invändningar mot socialvårdskommitténs förslag.

Socialstyrelsen anför, att några fasta regler beträffande hemmens platsantal ej borde uppställas. I synnerhet under en sannolikt lång övergångstid, under vilken de till en nybildad storkommun sammanlagda mindre kommunerna icke hunnit socialt sammanväxa, kunde skäl tala för bibehållandet av ålderdomshem med ända ned till 15 platser. *Länsstyrelsen i Uppsala län* har anfört liknande synpunkter.

Länsstyrelsen i Kalmar län vänder sig med eftertryck mot kommitténs uttalande. Hem med mindre än 25 platser vore ofta i gott stånd och väl skötta och borde ej kasseras endast på grund av sin litenhet. Om de vid den av kommittén förutsatta omprövningen av de befintliga hemmens framtida bestånd fyllde rimliga anspråk på bekvämlighet, borde de tillåtas stå kvar till dess de tjänat ut. Det rörde sig här om ett betydande antal ålderdomshem — mellan 900 och 1 000 — och man frågade sig, vartill de skulle kunna användas, om de inom en ganska kort tidrymd komme att upphöra att tjäna sitt nuvarande syfte. *Styrelsen för svenska landskommunernas förbund* har uttalat sig i samma riktning.

Kommunalfullmäktige i Reftele och *Bunge socknar* avstyrka, att lägsta

platsantalet å hemmen fixeras; kommunerna skulle själva få bestämma det platsantal, som vore lämpligt med hänsyn till kommunens storlek. Liknande synpunkter ha anförts av *kommunalfullmäktige i Askims kommun* samt *Slite köping*.

Beträffande frågan om rätt för pensionär att medtaga egna möbler till ålderdomshemmet ha *stadsfullmäktige i Norrköping* framhållit de praktiska svårigheter, som vore förenade med tillmötesgåendet av dylika önskningar, icke minst på de större ålderdomshemmen. Samtliga bostadsrum måste ju vid hemmets inrättande förses med möbler, enär det vore svårt att på förhand veta, om det vore någon vårdtagare, som kunde eller önskade medföra egna möbler till hemmet. Vissa inskränkningar kunde bliva nödvändiga, då det gällde att tillmötesgå de gamlas önskningar att medföra egna tillhörigheter till sitt rum på ålderdomshemmet.

Även *länsstyrelsen i Gotlands län, svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet m. fl.* hysa den uppfattningen, att ett generellt medgivande för de inackorderade att medföra egna möbler ej bör lämnas, utan att det bör ankomma på den styrelse, som förvaltar ålderdomshemmet, att avgöra i vilken utsträckning pensionärerna vid inflyttningen på hemmet skola få medtaga egna möbler och husgeråd.

Vad namnfrågan beträffar har bibehållandet av benämningen ålderdomshem tillstyrkts eller lämnats utan erinran i flertalet yttranden. I en del yttranden har emellertid framhållits, att det vore lämpligt, om ålderdomshemmen i samband med reformen erhöle ett nytt namn. *Länsstyrelserna i Stockholms och Västmanlands län, stadsfullmäktige i Göteborg* samt *kommunalfullmäktige i Nacka socken* anse sålunda, att benämningen pensionärshem avgjort är att föredraga framför ålderdomshem. *Länsstyrelsen i Norrbottens län* är däremot av den uppfattningen, att beteckningarna pensionärshem typ I och typ II i det längsta böra undvikas och föreslår i stället benämningen vårdhem.

Bland övriga benämningar som föreslagits märkas följande: inackorderingshem (fattigvårdsstyrelsen i Kolbäck), hem för gamla (kommunalfullmäktige i Vollsjo m. fl.) och socialhem (fattigvårdsstyrelsen i Borlänge).

Stadsfullmäktige i Halmstad och *kommunalfullmäktige i Nora landskommun* ha föreslagit, att ålderdomshem användes som officiell benämning, men att varje kommun bör eftersträva att åt sitt hem ge ett egennamn, som har anknytning till lokala förhållanden.

Vad angår omfattningen av behovet av ålderdomshem av den nya typen anför *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet*.

Allt på grundval av 1938 års statistiska undersökning och övriga av kommittén åberopade beräkningar göra några godtagbara antaganden om platsbehovet på de nya ålderdomshemmen synes icke möjligt. Med hänsyn till vad erfarenheten visat i fråga om den ökade efterfrågan på platser i de fall, där nya och ändamålsenliga ålderdomshem tillkommit, hyser förbundet emellertid samma uppfattning som kommittén, att ett stort latent behov av ålderdomshemsvård förefinnes.

Enligt förbundets uppfattning är det en allvarlig brist, att kommitténs utredning icke nu gjorts så omfattande, att kommittén kunnat göra ett mera bestämt uttalande om det behövliga antalet platser per 1 000 invånare. För planerande av ny- och ombyggnader av ålderdomshem behöva kommunerna hjälp och ledning i detta avseende. Kommitténs uttalande att kommuner med 2 000—3 000 invånare i allmänhet icke kunna antagas bli i behov av ålderdomshem av den storlek, som kommun enligt kommitténs uppfattning bör hava, är enligt förbundets uppfattning missvisande. Förbundet vågar nämligen hålla före, att platsbehovet numera närmar sig 9—10 per 1 000 invånare.

Stadsfullmäktige i Göteborg och Halmstad samt kommunalfullmäktige i Vi-restads och Hemse kommuner ha ävenledes ansett, att skäl tala för att behovet av ålderdomshemspatser kommer att öka. Som grund för denna uppfattning framhålles bland annat, att den allt större bristen på kvinnlig arbetskraft till hemmen komme att föra med sig att ett större antal bemedlade åldringar än hittills komme att söka vård på ålderdomshem.

Å andra sidan har i några yttranden uttryckts förmodan att de ökade folkpensionerna komma att medföra att åldringarna kunna klara sig själva och att på så sätt minskat behov av vård å ålderdomshemmen skulle kunna uppstå. Denna uppfattning delas av bland andra *länsstyrelsen i Norrbottens län*, som därjämte anser att de vuxna barnen numera i större utsträckning än tidigare vilja taga hand om sina föräldrar, av vilka de kunde påräkna en eller annan med rådande brist på arbetskraft värdefull handräckning.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund framhåller, att det nu vore svårare än någonsin att söka bedöma det framtida platsbehovet på ålderdomshemmen, då man ej visste något om den inverkan, som bland annat de förhöjda folkpensionerna och den obligatoriska sjukförsäkringen komme att få.

Förslaget att statsbidrag skulle kunna utgå till anordnande samt om- eller tillbyggnad av ålderdomshem ävensom de föreslagna statsbidragsgrunderna ha i allmänhet tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Socialstyrelsen säger sig i stort sett kunna gilla kommitténs förslag. Styrelsen förutsätter, att bidragen komma att utgå helt enligt den föreslagna statsbidragsskalan och att i anskaffningskostnaden inkluderas kostnaderna för arkitektens arbete. Statsbidrag borde få åtnjutas av kommunen så länge byggnaden användes såsom ålderdomshem och hölles i gott skick.

Styrelsen för svenska landskommunernas förbund har anfört, att eftersom statsbidrag utginge till med ålderdomshem besläktade ändamål, framstode det som naturligt att statsbidrag skulle utgå också till om- och nybyggnad av ålderdomshem.

Fattigvårds- och barnavårdskonsulenten i andra distriktet har avstyrkt statsbidrag till anordnandet av ålderdomshem under motivering, att den prövning av kostnaderna för hemmen, som bleve en följd av statsbidrag, skulle medföra en sänkning av standarden. Den tävlan om det mest trivsamma ålderdomshemmet, som nu rådde mellan kommunerna komme att försvinna.

Vissa av de myndigheter, som tillstyrkt statsbidrag, ha haft en del detaljerinringar mot de föreslagna statsbidragsbestämmelserna, bland annat i vad avser frågan i vilken omfattning bidrag skola utgå till redan påbörjade eller färdigställda ålderdomshem.

Statskontoret har ingen invändning att göra mot att statsbidrag till hemmens anordnande utgår efter i huvudsak samma grunder som gälla i fråga om bidrag till byggnader för folkskoleväsendet. Ämbetsverket erinrar om att arbetet med sådana byggnader ej finge påbörjas innan Kungl. Maj:ts beslut i statsbidragsfrågan förelåge. Denna förprovning av Kungl. Maj:t bleve beträffande ålderdomshemmen av särskild vikt under tiden till dess ny kommunindelning fastställdes. En dylik förprovning skulle kommun emellertid icke behöva underkasta sig i de fall, då statsbidragen enligt förslaget skulle kunna utgå retroaktivt. Denna konsekvens förefölle icke tilltalande, helst som kommittén funnit förhållandena motivera, att möjlighet öppnades för Kungl. Maj:t att tvinga kommun att ingå kommunalförbund med annan kommun för anordnande av ålderdomshem. Statskontoret ifrågasätter därför, huruvida icke en förutsättning för retroaktivt statsbidrag borde vara, att viss förprovning åtminstone av det planerade hemmets behövlighet och regionala anknytning kommit till stånd. En dylik förprovning kunde givetvis anordnas innan den nya lagen om ålderdomshem trätt i kraft. Rätten till retroaktivt bidrag borde då begränsas till byggnadsföretag, påbörjade efter en senare dag än kommittén angivit.

Länsstyrelsen i Malmöhus län framhåller som en mycket allvarlig brist i förslaget om statsbidrag, att det saknade varje som helst utredning om de ekonomiska konsekvenser, som detsamma komme att få för statsverket och för de kommuner, som bleve skyldiga att uppföra nya ålderdomshem.

Stadsfullmäktige i Stockholm ha under hänvisning till yttrande av drättsnämnden framhållit, att statsbidragsreglerna vore konstruerade efter skatteutjämningsprincipen men med ett icke oväsentligt inslag av fri skälighetsprovning. En bestämd erinran måste framföras mot den allt oftare demonstrerade metoden från statsförvaltningens sida att genomföra en skatteutjämnings genom att utan en enhetlig plan antaga — ofta nog till sin konstruktion skiljaktiga — statsbidragsbestämmelser för olika områden. *Överståthållarämbetet* har understrukit de av stadsfullmäktige anförda synpunkterna.

Länsstyrelsen i Södermanlands län ifrågasätter, huruvida icke statsbidragen i stället borde — såsom i fråga om de slutna barnavårdsanstalterna — beräknas i viss relation till antalet vårdplatser.

Stadsfullmäktige i Uppsala ha ifrågasatt en höjning av statsbidraget dock utan att närmare ange storleken härav. *Kommunalfullmäktige i Rasbo kommun* ha uttalat sig i samma riktning.

Svenska stadsförbundets styrelse yttrar:

Huru angeläget det än kan vara för kommunerna att tidigt få klarhet om grunderna för statens medverkan i form av statsbidrag till anordnande av ålderdomshem, förefaller det föga rimligt att söka fixera dessa grunder redan i samband med ett ställningstagande i princip till det föreslagna reformpro-

grammet. Från stadsförbundets sida har i olika sammanhang riktats anmärkningar mot den godtyckliga utformning nuvarande statsbidragssystem fått med en mängd varierande bidragsgrunder för olika ändamål utan någon enhetlig plan. Inom förbundet har man blivit alltmer övertygad om att en översyn och grundlig revidering av detta bidragssystem bör vidtagas. Att just nu för det här aktuella ändamålet bestämma sig för en av de förekommande olika bidragsvarianterna synes vid sådant förhållande icke försvarligt. Även andra skäl tala för ett anstånd med avgörandet om dessa bidragsgrunder. Sålunda bör uppmärksammas, att det faktiska bidragsbehovet torde komma att bli mycket olika för de särskilda kommunerna på grund av de förefintliga ålderdomshemmens olika beskaffenhet, som i ena fallet kan medgiva hemmets fortsatta användning för den nya uppgiften utan dyrbarare förändringar men i det andra fallet kan kräva omfattande om- eller tillbyggnad eller fullständig nybyggnad för ändamålet. Frågan kompliceras givetvis också för närvarande därav, att man just nu står inför en genomgripande omreglering av kommunindelningen, som beräknas bli genomförd först om några år.

Stadsfullmäktige i Norrköping ha anfört liknande synpunkter samt påyrkat, att intill dess översynen av statsbidragssystemet ägt rum samtliga kommuner böra erhålla procentuellt sett samma statsbidrag.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet säger sig hysa starka betänkligheter mot ett byggnadsbidrag, som utformats på sätt kommittén förordat. Förbundet anför bland annat:

Granskningen av en central myndighet måste givetvis i hög grad bliva schablonmässig. Erfarenheterna hade dessutom visat, att granskningen av förslag till folkskolebyggnader icke sällan medförde fordringar på kostnadernas sänkning genom inskränkningar i byggnadsprogrammet. För ålderdomshemmen skulle säkerligen denna bidragsform icke bliva lycklig. Då det gällde sådana hem, borde kommunerna hava rätt att själva bestämma, huru hög standarden skulle vara och vilka summor kommunens invånare ville anslå för att bereda sina åldringar ett trivsamt hem.

Därest statsbidraget utformades efter liknande grunder, som tillämpades för uppförande och inrättande av barnhem, skulle en del av ovannämnda betänkligheter förfalla. Men även ett sådant system skulle innebära en påtaglig orättvisa mot de kommuner, vilka tidigare löst sin ålderdomshemsfråga och som sålunda skulle bliva utan statsbidrag.

Västerbottens läns landstings förvaltningsutskott har framhållit önskvärdheten av att kommuner, som ville till sitt ålderdomshem knyta en mindre sjukavdelning, som kunde betjäna ej blott de å hemmet boende utan även andra kommunmedlemmar, skulle kunna erhålla bidrag av statsmedel här för. I län med långa avstånd till sjukvårdsanstalt skulle tillgodoseendet av vårdbehovet vid lindrigare sjukdomsfall vara till stort gagn.

Kommunalfullmäktige i Sollentuna köping ha uttalat sig för att för lättande av åtagen skuldbörda för byggande av ålderdomshem statsbidrag bör utgå till redan färdigbyggda ålderdomshem, vilka motsvarade socialvårds-kommitténs förslag. Fullmäktige tänkte sig, att bidrag skulle utgå efter en fallande skala, räknad förslagsvis 20 år tillbaka. Liknande förslag ha framförts av *stadsfullmäktige i Alingsås* och *kommunalfullmäktige i Nikolai kommun*.

Fattigvårdsstyrelsen i Jönköping och stadsfullmäktige i Ljungby föreslå, att statsbidrag måtte utgå retroaktivt till ålderdomshem, som färdigställt eller tagits i bruk efter den 1 juli 1946.

Stadsfullmäktige i Nynäshamn föreslå, att statsbidrag måtte utgå retroaktivt för byggnadsföretag, som vore under arbete den 1 juli 1946.

I åtskilliga yttranden har framförts förslag om statsbidrag jämväl till driften av ålderdomshem.

Länsstyrelsen i Hallands län yttrar, att det vore synnerligen önskvärt, att statsbidrag utginge till åtminstone en del av driftkostnaderna och att sagda bidrag bestämdes på sådant sätt, att de billigare dyrorterna erhöle kompensation för de lägre avgifter, som de skulle äga uppbära. Skillnaden mellan de faktiska vårdkostnaderna å högre och lägre dyrorter torde nämligen ofta vara betydligt mindre än skillnaden mellan de föreslagna dagavgifterna å motsvarande dyrorter.

Statsbidrag till driften har vidare påyrkats i yttranden från *några av statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter, några städer* (Uppsala, Strängnäs och Eslöv) samt ett ganska stort antal landskommuner.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet anser, att i stället för statsbidrag till hemmens anordnande bidrag till löner åt den kvalificerade personalen vid hemmen skulle vara ett mera rättvist och ur ekonomisk synpunkt verkkningsfullt stöd till kommunerna.

Socialvårdskommitténs förslag att i en lag om ålderdomshemmen införa bestämmelser om avgifter för inackordering på ålderdomshem har avstyrkts eller varit föremål för tvekan i ett stort antal yttranden.

Medicinalstyrelsen ifrågasätter, huruvida sådana bestämmelser redan nu böra upptagas i lagen. Då denna väntades träda i kraft först efter år 1950, vore det lämpligare att endast föreskriva, att högre avgift än den, som komme att fastställas av Kungl. Maj:t, ej finge uttagas.

Länsstyrelsen i Stockholms län ifrågasätter lämpligheten av att i en författning av lags karaktär upptaga bestämmelser om storleken av vårdavgifter, vilka helt säkert på grund av fluktuationer i penningvärdet och andra omständigheter då och då måste bli föremål för ändring. Jämväl *länsstyrelserna i Blekinge, Västernorrlands och Västerbottens län* liksom ett stort antal av de hörda kommunerna ha ställt sig avvisande till förslaget att i en lag fixera vårdavgifterna. Förstnämnda länsstyrelse har ansett det vara lämpligare att i lagen angiva maximivavgifterna genom ett stadgande om deras förhållande till folkpensionen än att angiva avgifterna i kronor och ören. Det sistnämnda kunde ske genom en av Kungl. Maj:t eller socialstyrelsen utfärdad följdförfattning.

Vad angår vårdavgiftens storlek ha många av de hörda myndigheterna uttalat sig för att avgiften borde fastställas till lika belopp för alla vårdtagare, oberoende av deras ekonomiska ställning. *Länsstyrelsen i Stockholms län* anför, att lika avgifter för alla skulle överensstämma med såväl rådande förhållanden beträffande vården å sjukhus som med de pågå-

ende strävandena att så långt möjligt frigöra den moderna socialvården från behovsprövning. I förevarande fall kunde behovsprövningen i stället taga sikte på att giva de obemedlade och mindre bemedlade företrädesrätt till intagning å ålderdomshem.

Liknande synpunkter ha anförts av bland andra *länsstyrelsen i Gotlands län, styrelsen för landskommunernas förbund och kommunalfullmäktige i några kommuner*. Jämväl *svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet* har uttalat sig för en enhetlig avgift oberoende av pensionärernas inkomst- och förmögenhetsförhållanden.

I flera yttranden, däribland i yttrandet från *socialstyrelsen*, har påpekats, att vårdavgiften enligt lagförslaget beräknats med utgångspunkt från att vårdtagaren vore ogift. Om vårdtagaren vore gift, borde med hänsyn till att folkpensionen för envar make bleve lägre än för den ogifte jämkning ske av vårdavgiften i sådan grad, att vårdtagaren finge behålla 200 kronor av folkpensionen för egna behov.

Stockholms stadsfullmäktige ha under åberopande av ett av fattigvårdsdirektören i Stockholm avgivet yttrande framhållit, att kommittén ej ingått på frågan hur avgift skulle erläggas för dem, som sakna medel härtill. Man kunde givetvis tänka sig att dessa finge söka socialhjälp i vanlig ordning. Lämpligare vore dock måhända, att anstaltsstyrelsen erhöle befogenhet att allt efter behovet bevilja helt fri vård eller vård mot nedsatt avgift. Fullmäktige anföra härutöver bland annat.

I lagförslaget preciseras ej omfattningen av de förmåner, som skola tillkomma ålderdomshemspensionärerna i vidare mån än att de erhålla inackordering samt i samband därmed viss tillsyn och vård. Begreppet inackordering utgör enligt språkbruk en sammanfattande beteckning för »mat och husrum». Frågan blir då på vad sätt de skola erhålla kläder. Det torde i alla händelser vara uppenbart, att det belopp, som en folkpensionär kommer att förfoga över för sitt personliga bruk, oftast inte räcker till kläder och det torde väl ej heller vara avsett för detta ändamål. Skall folkpensionären som regel nödgas vända sig till socialhjälp för erhållande av kläder, synas ålderdomshemmens avskiljande från socialhjälp inte fullt få den betydelse, som varit avsett. Ifrågavarande spörsmål synes vara av sådan vikt, att det bör ägnas särskild uppmärksamhet vid statsmakternas granskning av förslaget.

I yttranden från vissa kommuner, däribland från *Laholms stad* och *Ukna socken*, har anförts, att skillnaden i de föreslagna vårdavgifterna i högsta respektive lägsta bostadskostnadsgrupp vore väl stor.

Svenska stadsförbundets styrelse har ansett det vara meningslöst att så långt i förväg innan den föreslagna lagstiftningen vore avsedd att träda i kraft söka precisera högsta dagavgifterna för mindre bemedlade och obemedlade.

Pensionsstyrelsen har påpekat, att ålderdomshemmen enligt förslaget till lag om ålderdomshem vore avsedda för inom kommunen *bosatta* åldringar och invalider under det att pensionsberättigad enligt nya lagen om folkpensionering ansåges tillhöra den bostadskostnadsgrupp, inom vilken han vore

mantalsskriven. I sistnämnda lag stadgades härjämte, att för tillhörighet till någon av bostadskostnadsgrupperna II—V fordrades, att den pensionsberättigade även de tre närmast föregående åren varit mantalsskriven å ort i den gruppen eller i grupp med högre nummer, såvida icke på grund av omständigheterna prövades skäligt i särskilt fall medgiva undantag härifrån. Enligt motsvarande stadgande i den nu gällande folkpensioneringslagen medgåves för närvarande i regel sådant undantag, när pensionsberättigad flyttat till kommun, där han hade hemortsrätt, och samtidigt intagits å ålderdomshem för stadigvarande vård och försörjning på det allmännas bekostnad.

Kommitténs förslag att primärkommunerna alltjämt skola vara huvudmän för ålderdomshemmen har allmänt tillstyrkts eller lämnats utan erinran.

Länsstyrelsen i Hallands län anser emellertid, att ett åläggande för kommunerna att anordna ålderdomshem ej vore tillräcklig garanti för att de medborgare, som äro i behov av vård, verkligen erhålla sådan. Länsstyrelsen yttrar vidare.

Man måste nämligen räkna med dels att en del kommuner ej uppföra tillräckligt stora ålderdomshem, dels ock att det även eljest emellanåt förekommer att ålderdomshemmen äro så fullbelagda, att ytterligare vårdbehövande ej kunna mottagas. Förslaget synes i detta avseende lämpligen böra kompletteras med en föreskrift om skyldighet för kommunerna att, då vårdbehövande ej kunna erhålla vård å kommunens ålderdomshem, i stället bekosta vederbörandes vård å annat ålderdomshem eller inackorderingshem eller ock på annat sätt sätta vederbörande i samma ställning, vari han skulle kommit, därest plats funnits på ålderdomshemmet. En dylik skyldighet för kommunerna synes emellertid böra uppställas endast i de fall, då det är uppenbart att vederbörande är i behov av sådan omvårdnad och tillsyn, som kan erbjudas av ålderdomshemmen. En liknande utformning av huvudmannansvaret för olika anstalter synes för övrigt befogad även beträffande sjukhus och en del andra inrättningar.

Länsstyrelsen i Kristianstads län kan ej dela kommitténs åsikt att enda sättet för ordnandet av ett för två eller flera kommuner gemensamt ålderdomshem skulle vara bildandet av kommunalförbund. På många platser hade kommuner träffat avtal med annan kommun om ett antal vårdplatser och på så sätt erhållit befrielse från skyldighet att hålla eget ålderdomshem, en anordning som icke längre skulle tillåtas. Länsstyrelsen funne icke de skäl, som kommittén anfört för sitt förslag, vara övertygande. Länsstyrelsen hyste också vissa betänkligheter mot att införa den nyheten i fråga om den kommunala förvaltningen, att Kungl. Maj:t skulle kunna mot kommunernas vilja förordna om bildandet av kommunalförbund för ifrågavarande ändamål. Liknande invändningar ha rests av *länsstyrelsen i Gävleborgs län*, *kommunalfullmäktig i Häverö* och *Åtvids kommuner* samt *stadsfullmäktige i Bollnäs*.

Länsstyrelsen i Västmanlands län anser, att kommunerna böra ha möjlighet att träffa avtal med annan kommun eller kommunalförbund om dispositionsrätt över vissa platser. Beslutanderätten härom borde dock tillkomma Kungl. Maj:t.

Länsstyrelsen i Malmöhus län uttalar sin förvåning över förslaget att länsstyrelserna skulle fräntas rätten att förordna om kommunalförbund för drivande av ålderdomshem. Kommittén hade icke förebragt några som helst skäl för förslaget, vilket utgjorde ett nytt uttryck för de olyckliga tendenser till centralisering inom förvaltningen, vilka ständigt och jämt gjordes gällande. Liknande synpunkter ha anförts av bland andra *länsstyrelsen i Södermanlands län*, som påpekat, att av kommitténs förslag ej fullt tydligt framginge, om Kungl. Maj:ts förordnande skulle erfordras jämväl för det fall, att enighet mellan kommunerna skulle föreligga.

Styrelsen för landskommunernas förbund framhåller, att de genom kommunsammanslagningen förstörade landskommunerna i regel torde bliva så stora, att ett ålderdomshem borde finnas i varje kommun. Under sådana förhållanden syntes det styrelsen opåkallat att nu tilldela Kungl. Maj:t befogenhet att förordna om bildande av kommunalförbund.

Samma mening har framförts av *kommunalfullmäktige i Almunge, Askim* samt i *Slite köping*. Härvid har framhållits, att för att ålderdomshemmen skola komma till sin rätt borde de förankras i bygden och vara belägna inom den egna kommunen, även om det därigenom bleve nödvändigt att bygga några hem med ett lägre vårdplatsantal än det av kommittén föreslagna minimumtalet.

Socialvårdskommitténs förslag rörande styrelse för ålderdomshemmen har föranlett uttalanden i en del yttranden.

Länsstyrelsen i Malmöhus län föreslår, att skötseln av ålderdomshemmen alltid bör anförtros den föreslagna socialnämnden, varigenom man skulle undvika att splittra kommunernas verksamhet på det sociala området på flera styrelser eller nämnder än nödvändigt. Förslag i denna riktning ha även framlagts av *länsstyrelsen i Värmlands län* ävensom i yttrandena från *städerna Enköping, Gävle och Karlskoga*.

Länsstyrelsen i Hallands län föreslår, att stadgandet om styrelse för ålderdomshemmen gives den innebörden att socialnämnden skall vara styrelse, därest kommunens beslutande organ ej annorlunda bestämmer.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet anser förvaltningen av hemmen böra anförtros ett socialvårdande organ med möjlighet för detta organ att uppdraga den direkta förvaltningen åt en särskild styrelse.

Länsstyrelsen i Jönköpings län samt *stadsfullmäktige i Hälsingborg och Göteborg* anse, att en gemensam styrelse bör utses för pensionärshemmen och ålderdomshemmen.

Svenska stadsförbundets styrelse framhåller, att ett organisatoriskt sammanförande av pensionärshem och ålderdomshem under gemensam kommunal myndighet skulle vara till stort gagn för den rätta avvägningen av platstillgången på de båda slagen av hem och för en ändamålsenlig fördelning av åldringarna mellan hemmen.

I fråga om de av socialvårdskommittén föreslagna bestämmelserna att Konungen eller där Konungen så bestämmer socialstyrel-

sen skall hava godkänt såväl den för ålderdomshemmet avsedda tomten som ritningar till hemmet anför *socialstyrelsen*, att detta innebure ett lagfästande av en praxis, som utvecklats i fria former för kontakten mellan kommunerna och fattigvårdsinspektionen. Numera vore det praktiskt taget regel, att fattigvårdsstyrelser direkt eller genom förmedling av konsulenterna påkallade upplysningar, samråd och biträde av statens fattigvårdsinspektör vid planering av ändringar eller nybyggnad av ålderdomshem. Därigenom kunde inspektionen ställa sin samlade erfarenhet och sakkunskap till förfogande på ett tidigt stadium.

Här avsedda förslag har även tillstyrkts eller lämnats utan erinran i det alldeles övervägande antalet yttranden från kommunerna.

I yttranden från ett tiotal kommuner, av vilka flertalet äro belägna i Göteborgs och Bohus samt Skaraborgs län, liksom i yttrandet från *Jämtlands läns fattigvårdsförbund* har ifrågasatt förslag emellertid avstyrkts.

Länsstyrelserna i samtliga län, med undantag av tre — Blekinge, Örebro och Kopparbergs — ha ävenledes avstyrkt eller ställt sig tveksamma till förslaget.

Länsstyrelsen i Östergötlands län anför i huvudsak.

Det torde icke kunna undvikas, att den ifrågasatta centraliseringen i många fall kommer att medföra tidspillan och merkostnader för kommunala myndigheter. Därtill kommer, att förhållandena i olika landsändar äro i hög grad växlande, varför en absolut likformighet beträffande en sådan sak som ålderdomshemmen icke ens kan anses eftersträvansvärd. De lokala myndigheterna torde vara i flera avseenden bäst skickade att bedöma de frågor, som i nämnda hänseende uppkomma. Länsstyrelsen finner följaktligen för sin del, att ett avgörande i dessa ärenden med större fördel alltjämt bör förläggas till länsstyrelserna.

Länsstyrelsen i Kronobergs län framhåller, att enhetlighet i behandlingen av här avsedda ärenden även om de handläggas av länsstyrelserna mycket väl syntes kunna åstadkommas genom att standardritningar till ålderdomshem utarbetades och tillhandahölles av central myndighet och att närmare anvisningar rörande riktlinjerna för hemmens utförande ävenledes meddelades.

Stadsfullmäktige i Göteborg ha under åberopande av ett yttrande från fattigvårdsstyrelsen anført, att erfarenheterna från den nu gällande ordningen, som praktiserats sedan fattigvårdslagen trädde i kraft, vore goda och motiverade ett bibehållande härav. Kommitténs ändringsförslag syntes vara ett utslag av de centraliseringssträvanden, som på olika sätt numera så ofta gjorde sig gällande på olika områden. Denna uppfattning delas av *styrelsen för svenska landskommunernas förbund* samt *svenska fattigvårds- och barnvårdsförbundet*.

Vad angår förslaget att högsta tillsynen över ålderdomshemmen skulle tillkomma *socialstyrelsen* ha *stadsfullmäktige i Göteborg* invänt, att den föreslagna uppdelningen på två myndigheter av tillsynen ur praktiska synpunkter vore förkastlig. Det vore ingalunda sä-

kert, att socialstyrelsens och länsstyrelsens meningar rörande det ena eller det andra angående ett ålderdomshem skulle sammanfalla. Tvärtom vore för många fall motsatsen att befara. En kontroll av dessa två av varandra oberoende statliga myndigheter utan någon avgränsning mellan bådas uppgifter, något som för övrigt svårligen kunde på ett tillfredsställande sätt genomföras, skulle därför bringa ålderdomshemsförvaltningarna i en besvärlig mellanställning. Uttalanden i samma riktning ha gjorts av *ett flertal länsstyrelser, Älvsborgs och Skaraborgs läns landstings förvaltningsutskott, fattigvårds- och barnavårdskonsulenten i sjunde distriktet samt svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet.*

I några yttranden har frågan om utbildningen av personalen och personalanskaffningen vid ålderdomshemmen berörts, varvid framhållits nödvändigheten av att förslag framläggas, som syfta till att avhjälpa de på många håll rådande svårigheterna att erhålla personal till ålderdomshemmen.

Socialstyrelsen samt *länsstyrelsen i Malmöhus län* understryka nödvändigheten av att ålderdomshemmen beredes tillgång till erforderlig och för uppgiften väl utbildad personal, vilken fråga vore lika betydelsefull och borde tillmätas samma vikt som spörsmålet om ålderdomshemmens beskaffenhet.

Svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet har ifrågasatt, huruvida icke vissa kompetensvillkor för föreståndarinnor vid ålderdomshemmen borde uppställas.

Arkitektpristävlan om ritningar till ålderdomshem.

I detta sammanhang vill jag anmäla en av *socialstyrelsen* efter samråd med byggnadsstyrelsen och 1945 års vårdhemsakkunniga i skrivelse den 16 april 1947 gjord framställning om anvisande av ett belopp å 35 000 kronor för anordnande av en arkitektpristävlan för framskapande av lämpliga typritningar till ålderdomshem. Styrelsen anför till stöd härför i huvudsak följande.

Ålderdomshemmen äro till större delen inrymda i byggnader, som tillkommit för lång tid sedan, då kraven på ett fullgott ålderdomshem voro andra än de man nu anser sig böra ställa. Det ansågs exempelvis tidigare naturligt att byggnaderna anordnades icke blott för uppegående åldringar utan även för kroniskt kroppssjuka och för sinnessjuka samt indelades i förhållandevis stora rum, avsedda för flera personer. Detta, tillika med avsaknaden av trivsamma dagrum, har bidragit till den anstaltskaraktär, som vidlåder dessa hem.

Utvecklingen har efter hand kommit att präglas av en strävan efter hem, som bereda de där vårdade en trivsam, hembetonad miljö. Den omdaning av ålderdomshemsvården, som måste komma till stånd, förutsätter nybyggnad eller ombyggnad av flertalet ålderdomshem. Den förestående nya kommunindelningen gör även, att frågan om uppförande eller ombyggnad av ålder-

domshem blir aktuell i många orter. Det är härvid av största vikt, att hemmen utformas på sådant sätt att de motsvara nutida fordringar. Enligt styrelsens erfarenhet är det därvid ej tillräckligt att antalet enkelrum ökas. Vissa under senare tid uppförda ålderdomshem giva, trots att de utrustats med enbart enkelrum och dubbelrum, intryck av anstalt, främst till följd av rummens gruppering kring ofta långa och mörka korridorer. Några förslag till ålderdomshem, som icke i större eller mindre grad vidlåtts av dessa olägenheter, ha hittills ej framkommit.

Styrelsen anser, att enda möjliga sättet att få fram lämpliga ritningsförslag till ålderdomshem är att utlysa en pristävlan. Genom denna bör man i främsta rummet söka få fram förslag till ålderdomshem utan anstaltskarakter. De ritningar, som uppfylla detta krav och även eljest äro förtjänstfulla, böra kunna tjäna som förebilder för kommunerna och användas av socialstyrelsen vid styrelsens rådgivningsverksamhet i kommunerna vid planering av ålderdomshem. Styrelsen anser, att kostnaderna för en sådan pristävlan böra bestridas av staten, då man ej kan förutsätta, att kommunerna själva skola vilja bekosta en sådan pristävlan. Därest, såsom socialvårdskommittén föreslagit, statsbidrag kommer att utgå till kommunerna för uppförande av ålderdomshem, bör det även vara ett ekonomiskt intresse för statsverket att hemmen utformas på sådant sätt, att de komma att så länge som möjligt fylla de krav, som kunna ställas på ålderdomshemsvården. Uteslutet är ej heller, att en pristävlan bör kunna ge anvisning på sådana byggnadssätt, som kunna vara ägnade att nedbringa kostnaderna.

Styrelsen vill föreslå, att pristävlan omfattar hem av tre olika storleksordningar, nämligen för 25, 50 och 75 pensionärer. För att erhålla så stort antal tävlande som möjligt anser styrelsen ett belopp för pris och inköp å sammanlagt 25 000 kronor välbehöfligt. Därtill torde erfordras ett belopp av 10 000 kronor för tryckning av program, annonsering, expertkostnader och prisdomarearvoden m. m. samt för bestridande av andra utgifter i samband med tävlingen.

Bedömningen av de inkomna tävlingsförslagen synas böra uppdragas åt en särskild av Kungl. Maj:t utsedd nämnd med representanter för bland andra socialstyrelsen, byggnadsstyrelsen samt kommunerna.

Departementschefen.

Nu gällande bestämmelser om ålderdomshemmen återfinnas i 1918 års fattigvårdslag och ha utformats i samband med tillkomsten av denna lag. Enligt lagen ankommer det helt på kommunerna att själva ordna ålderdomshemsvården. Kommunerna ha att var för sig eller gemensamt i kommunalförbund anordna och driva ålderdomshem i den mån befrielse från denna skyldighet ej medgivits av vederbörande länsstyrelse. Kommunerna ha i allmänhet visat intresse för denna angelägenhet och merendels efter måttet av sina ekonomiska resurser sökt ordna här avsedda vård.

Emellertid måste man konstatera, att detta oaktat ålderdomshemsvården är behäftad med allvarliga brister. Anledningen härtill torde i främsta rummet vara att tillskriva den klientelblandning, som fortfarande förekommer på flertalet ålderdomshem. Härtill kommer vidare att byggnaderna flerstädes äro gamla och omoderna och ej fylla de krav, som man numera anser sig böra ställa i fråga om trivsel och ändamålsenlighet. Rummen äro mångenstä-

des avsedda för flera personer, stora och ogästvänliga och ge härigenom hela hemmet anstaltskaraktär. Tillkomsten av pensionärshemmen med dessa hems relativt höga standard har bidragit till att uppmärksamheten kommit att riktas på behovet av en förbättring av förhållandena för de vårdbehövande åldringarna.

Vid tiden för fattigvårdslagens tillkomst torde man ha räknat med att personer, som vore i stånd att försörja sig själva, skulle kunna på egen hand tillgodose det behov av vård, som kunde uppstå för dem som gamla. Man synes sålunda ha förutsatt, att vård som regel skulle kunna erhållas genom hjälp i hemmet. De åldringar, som vistats på ålderdomshemmen, ha sålunda tidigare i huvudsak varit personer, som saknat andra medel för sin försörjning än folkpensionen. Pensionsbeloppet har helt eller så gott som helt lämnats som ersättning för vården. Då folkpensionen endast täckt en mindre del av vårdkostnaden har vården även för folkpensionärerna erhållit karaktär av understöd.

De allt större svårigheterna för ålderstigna personer att erhålla nödig hjälp i sitt hem, ha emellertid medfört att under senare år ålderdomshemmen kommit att anlitas av personer, som haft möjlighet att erlägga viss, av kommunen fastställd avgift för vården. Även om denna avgift ofta ej motsvarat hela vårdkostnaden, ha dessa personer ej betraktats som understödstagare utan närmast som inackorderingsgäster.

Genom de av 1946 års riksdag beslutade förbättringarna av folkpensionerna, ha ökade möjligheter skapats för att även folkpensionärer skola kunna erlägga en skälig avgift för vård på ålderdomshemmen, även om de ej ha annan inkomst än folkpensionen. Härigenom föreliggande förutsättningar för ett fullföljande av nyss berörda utveckling. I och med att en avgift erlägges, vilken täcker en förhållandevis stor del av vårdkostnaden, finnes ej längre anledning att icke likställa vården på ålderdomshem med den vård, som lämnas på andra av det allmänna drivna vårdinrättningar. Jag delar socialvårdskommitténs uppfattning, att ålderdomshemmen böra få karaktären av kommunala inackorderingshem för åldringar och invalider, som äro i behov av omvårdnad och tillsyn. Ålderdomshemmen skulle härigenom förlora sin fattigvårdskaraktär. Av denna uppfattning följer, att bestämmelser om ålderdomshemmen icke längre böra höra hemma i fattigvårdslagen utan upptagas i särskild lagstiftning. Socialvårdskommittén har utarbetat förslag till lag om ålderdomshem. Av skäl som framgår av det följande anser jag mig dock icke böra för närvarande tillstyrka att lagförslag i detta ämne förelägges riksdagen för antagande. Däremot finner jag det vara angeläget, att statsmakterna i princip taga ställning till riktlinjerna för ålderdomshemsvårdens anordnande och utbyggnad.

Socialvårdskommittén har funnit, att en nödvändig förutsättning för genomförandet av den förordade reformen av vården av åldringar är att ålderdomshemmen befrias från de olika kategorier av sjuka och lytesbehäftade personer, som för närvarande utgöra en betydande del av deras klientel. Ål-

derdomshemmen borde sålunda reserveras för åldringar och invalider, som äro i behov av omvårdnad och tillsyn å anstalt men för vilka dock icke erfordras vård å sjukvårdsinrättning eller därmed jämförlig vårdanstalt. Jag ansluter mig i princip till denna uppfattning. Den förordade avgränsningen av ålderdomshemmens klientel förutsätter dock utbyggandet av andra vårdformer. Socialvårdskommittén har framlagt vissa förslag i detta avseende.

Vid en särskild undersökning har socialvårdskommittén funnit att huvuddelen av de vårdbehövande personer, som för närvarande vistas å ålderdomshemmen men som icke lämpligen böra vårdas därstädes, utgöres av sinnessjuka, sinnesslöa och kroniskt sjuka personer. Kommittén har därför funnit det angeläget, att åtgärder vidtagas för ett utbyggande av vårdmöjligheterna för dessa kategorier ävensom att vissa organisatoriska frågor, nämligen rörande huvudmannaskapet för de olika vårdformerna, snarast bringas till sin lösning. Jag vill nu till behandling upptaga dessa spörsmål.

Såvitt angår sinnessjukvården synes klarhet numera ha vunnits såtillvida, att behovet av ökat platsutrymme bör tillgodoses genom bland annat uppförande av *dels* särskilda anstalter för omhändertagande av psykopater, *dels* ock ett nytt sinnessjukhus om 600 å 700 platser, lämpligen förlagt till Blekinge län. Förslag härom torde senare komma att anmälas av statsrådet Mossberg. Därest dessa förslag bifallas, borde inom en relativt snar framtid erforderligt utrymme kunna erhållas för omhändertagande å statens sinnessjukhus av de mera kvalificerade fall av sinnessjukdom, som nu vårdas å ålderdomshemmen, utan att vårdmöjligheterna för de akut sinnessjuka efter sättas. Däremot är frågan om utbyggnaden av vården för de lättskötta sinnessjuka svävande, i det att den av 1946 års riksdag begärda omprövning av huvudmannaskapet för denna vård, vilken anförtrots medicinalstyrelsen, ännu icke slutförts. Vidare pågår utredning genom särskilda sakkunniga av frågan om organisationen och finansieringen av den sinnesslövård, som icke regleras genom 1944 års lag om undervisning och vård av bildbara sinnesslöa. Innan här nämnda utredningar slutförts, kan ställning icke tagas till frågan om huvudmannaskapet för vården av de lättskötta sinnessjuka samt de sinnesslöa.

Med hänsyn till nu angivna förhållanden är det för närvarande icke möjligt att närmare fixera den tidpunkt, då ålderdomshemmen skola kunna befrias från sinnesabnorma. På grund av rådande knapphet på vårdplatser för sinnessjuka med därav föranledd avsevärd överbeläggning på de statliga sinnessjukhusen synes det ej heller möjligt att nu helt spärra ålderdomshemmen för fortsatt intagning av sinnessjuka. Jag förutsätter emellertid, att nyintagning kommer att ske endast i sådana fall, där bestämda hinder möta att bereda plats för den sjuke å sinnessjukhus eller på annat lämpligt sätt taga hand om honom.

Socialvårdskommittén har föreslagit, att landstingen skulle åläggas legalt huvudmannansvar i fråga om vården av de kroniskt sjuka och att för varje landstingsområde en tidsbestämd plan för utbyggnaden av denna vårdgren skulle uppgöras, vilken plan skulle godkännas av medicinalstyrelsen eller

Kungl. Maj:t. Från landstingshåll har framhållits, att sådana åtgärder ej vore erforderliga, då landstingen redan nu visade stort intresse för utbyggnaden av denna vårdgren. Detta är ävenledes fallet i fråga om flertalet landsting. Inom ett landsting ha emellertid några planer på utbyggnad av hemmen för kroniskt sjuka överhuvud ej upprättats. Inom vissa andra landsting omfatta planerna endast en mindre del av de platser, som anses erforderliga. Sannolikt har detta samband med att primärkommunerna i dessa län tidigare i betydande omfattning tagit sig an vården av de kroniskt sjuka. För att påskynda utbyggnaden av vården av de kroniskt sjuka i dessa län torde en klarläggande bestämmelse om huvudmannaskapet vara av väsentlig betydelse. Jag anser mig därför böra i princip tillstyrka kommitténs förslag härutinnan. Förslag till härav påkallade lagstiftningsåtgärder torde dock böra anstå till en kommande riksdag.

Vad angår socialvårdskommitténs förslag att helt borttaga gällande kvotbegränsning för statens bidrag till ifrågavarande hem vill jag erinra om att jag i proposition nr 113/1945 angående statsbidrag till hem för kroniskt sjuka uttalat, att några allvarigare betänkligheter ej behövde möta häremot. Med hänsyn till bland annat läget inom byggnadsverksamheten och då någon utredning om det totala platsbehovet icke förebragts, som gjorde det möjligt att bedöma konsekvenserna av en sådan åtgärd, stannade jag för att föreslå en höjning av kvoten från 1 till $1\frac{1}{2}$ plats per 1 000 invånare i landstingsområde och $1\frac{1}{2}$ plats per 2 000 invånare i stad utanför landsting. Med hänsyn till rådande situation på byggnadsmarknaden och då utbyggnadet av här ifrågavarande vårdgren inom landstingsområdena i allmänhet ej uppnått det enligt kvoten medgivna platsantalet torde med prövning av frågan om kvotbegränsningens slopande böra tills vidare anstå. Detsamma gäller det av socialvårdskommittén berörda spörsmålet om avgränsningen av den kroniska sjukvården, vilket för närvarande är föremål för övervägande inom statens sjukhusutredning.

Mot vad socialvårdskommittén anfört i fråga om vården av vissa andra personer, som äro i behov av vård å specialanstalt (vissa obotligt sjuka, konvalescenter samt vissa lytesbelastade åldringar) har jag intet att erinra. Vad angår sistnämnda grupp, till vilken de dövstumma höra, synes en särskild utredning böra verkställas om lämpligheten av att samla dessa till särskilda ålderdomshem.

Vad slutligen angår frågan om behandlingen av de s. k. försörjningsfallen samt störande personer ansluter jag mig i princip till kommitténs uppfattning, att dessa personer — fränsett en mindre del av förstnämnda kategori, som kan beredas lämplig sysselsättning på ålderdomshemmen — böra omhändertagas på särskilda hem, vilka äro så anordnade att lämpligt arbete kan beredas de intagna. Emellertid anser jag i likhet med socialstyrelsen, att hit hörande frågor lämpligen böra behandlas i samband med frågan om arbetshemmens framtida ställning. Enligt beslut av Kungl. Maj:t den 18 januari 1946 har socialstyrelsen erhållit i uppdrag att verkställa en individuell undersökning av klientelet å dessa hem. Sedan resultatet av denna utredning blivit

tillgängligt, har jag för avsikt att till prövning upptaga frågan om arbetshemmens fortsatta bestånd. Jag är därför ej beredd att nu taga definitiv ståndpunkt till vad kommittén föreslagit i fråga om behandlingen av det här avsedda klientelet.

Jag övergår härefter till att behandla vissa andra frågor rörande ålderdomshemmens framtida ställning. I fråga om hemmens uppgift som upptagningsanstalter delar jag kommitténs uppfattning att man ej kan helt undgå att hemmen tillfälligtvis anlitas för omhändertagande av personer, som ej tillhöra det klientel, för vilket ålderdomshemmen i enlighet med vad förut sagts böra avses, men som av en eller annan anledning behöva beredas vård eller eljest omhändertagas i avvaktan på ett mera definitivt ordnande av förhållandena. I princip är jag även ense med kommittén om att sinnessjuka personer ej ens tillfälligtvis böra få emottagas på hemmen, Av vad jag förut anfört framgår emellertid att man tills vidare torde vara nödsakad att finna sig i att så sker. I likhet med kommittén anser jag en viss kontroll erforderlig till förhindrande av att ålderdomshemmen i onödan utnyttjas som upptagningsanstalter samt att de tillfälligt intagna kvarstanna där längre tid än som kan anses erforderlig. Denna kontroll bör i första hand ankomma på länsstyrelserna med biträde av fattigvårdskonsulenterna.

Vad angår den av kommittén berörda frågan om gränsdragningen mellan pensionärshemmen å ena sidan samt ålderdomshemmen å andra sidan ansluter jag mig till den uppfattning, som kommittén givit uttryck åt, nämligen att de åldringar, som äro i stånd att sköta ett eget hushåll och i övrigt taga hand om sig själva, böra av stat och kommun förhjälpas till en egen för åldringar lämplig bostad. Detta bör även fortsättningsvis ske genom uppförandet av pensionärshem. Till frågan om åtgärder för att underlätta för ej vårdbehövande gamla att hyra bostäder i vanliga hyreshus anser jag mig i förevarande sammanhang ej böra taga ställning.

I fråga om ålderdomshemmens standard vill jag helt allmänt framhålla, att fordringarna på ålderdomshemmen ej böra sättas lägre än dem som i allmänhet anses böra gälla i fråga om en god vård på inrättning, som drives av det allmänna. Man bör i möjligaste mån sträva efter att undvika anstaltsprägel och i stället få fram en trivsamt hemmiljö. Då härmed sammanhängande spörsmål äro föremål för prövning av 1945 års vårdhemssakkunniga, anser jag mig här böra taga ställning endast till ett par frågor, vilka socialvårdskommittén upptagit till behandling. Den ena avser, i vilken utsträckning hemmen böra utrustas med enpersonsrum. För egen del vill jag ansluta mig till socialvårdskommitténs uppfattning att pensionär, som så önskar, i regel skall kunna erhålla eget rum. Den av kommittén föreslagna bestämmelsen att antalet enkelrum med hänsyn härtill skulle utgöra minst hälften av hela platsantalet anser jag mig därför i princip böra biträda. Med anledning av att i några yttranden påpekats, att behovet av enkelrum i vissa landsdelar icke vore så stort som kommittén räknat med, synes en uppmjukning böra ske, såtillvida att föreskrift meddelas om att minst hälft

ten av platsantalet *bör* vara förlagt till enkelrum. Det torde få ankomma på myndighet, som har att granska ritningar till ålderdomshemmen, att i varje särskilt fall pröva i vad mån undantag *bör* göras från huvudregeln. Givetvis *bör*, vid förläggandet av ett större antal platser än hälften till enkelrum, statsbidrag i enlighet med vad i det följande föreslås utgå till kostnaderna härför.

Den andra frågan avser hemmens storlek. Jag delar i denna fråga socialvårdskommitténs uppfattning, att hemmen ej *böra* vara för små med hänsyn till de olägenheter ur driftsynpunkt, som detta för med sig. Den av kommittén förordade minimistorleken, 20 à 25 platser, synes mig i regel *böra* upprätthållas. Med ledning av de erfarenheter rörande platsbehovet i de kommuner, som redan anordnat hem med i stort sett den standard som här föreslagits, torde man enligt vad jag inhämtat kunna räkna med ett genomsnittligt platsbehov på ålderdomshem av omkring tio platser per ettusen invånare. Sedan den nya kommunindelningen genomförts, synas därför förutsättningar komma att föreligga för det övervägande antalet kommuner att anordna eget ålderdomshem av önskvärd storlek. I detta sammanhang anser jag mig i anledning av påpekanden i vissa remissvar *böra* framhålla, att de här anförda synpunkterna beträffande ålderdomshemmens storlek och antalet enkelrum tills vidare endast *böra* avse hem, för vars uppförande eller om- eller tillbyggnad statsbidrag är avsett att utgå. Befintliga hem, som ej fylla de angivna fordringarna, *böra* under förutsättning att de i övrigt motsvara skäliga anspråk på ett gott hem ej slopas omedelbart enbart på grund av sin ringa storlek. Även om jag anser, att dessa mindre hem undan för undan *böra* ersättas med större och mera moderna, torde med hänsyn till läget på byggnadsmarknaden ej kunna nu uppställas någon viss tidsfrist för det fortsatta utnyttjandet av dessa äldre hem.

Hinder *bör* icke möta att i en kommun uppföra mer än ett ålderdomshem, där detta kan anses önskvärt och lämpligt med hänsyn till kommunens invånarantal eller ytvidd.

Vad angår namnfrågan anser jag tillräcklig anledning ej föreligga att frångå den nuvarande benämningen ålderdomshem.

Av vad jag förut anfört torde ha framgått, att jag är ense med socialvårdskommittén om att primärkommunerna skola vara huvudmän för ålderdomshemmen. Det av länsstyrelsen i Hallands län framförda yrkandet att kommunerna skulle åläggas att, om vårdbehövande ej kunde erhålla vård å den egna kommunens ålderdomshem, på annat sätt ordna vårdfrågan, anser jag mig för närvarande ej kunna biträda.

Även om kommunerna efter den nya kommunindelningens genomförande i allmänhet torde komma att hava behov av eget ålderdomshem, måste man likväl räkna med att lösandet av ålderdomshemsfrågan i vissa mindre kommuner lämpligast sker genom samverkan med en eller flera andra kommuner. Kommittén har ansett, att sådan samverkan *bör* komma till stånd i form av kommunalförbund mellan de berörda kommunerna. Det hittills i förhållandevis stor omfattning tillämpade systemet att en kommun, som saknar ålderdomshem, inackorderar åldringar i andra kommuners hem,

har kommittén ansett böra upphöra. För egen del är jag ense med kommittén om att denna ordning, som ofta medfört att en åldring kommit att inackorderas avlägset från hemorten, bör efter hand avvecklas. Detta bör emellertid ej hindra att kommun, som har eget ålderdomshem av tillfredsställande beskaffenhet, sluter avtal med en grannkommun om inackordering av pensionär, som själv är villig att inackordera sig på grannkommunens hem.

Mot kommitténs förslag, att Kungl. Maj:t skulle tillerkännas befogenhet att förordna om bildande av kommunalförbund för anordnande och drift av ålderdomshem ha rests invändningar i ett stort antal yttranden, därvid anförts, att en sådan åtgärd borde ankomma på länsstyrelserna att besluta. Jag vill med anledning härav framhålla, att kommittén torde ha avsett att kommunerna själva liksom hittills skulle äga sluta överenskommelse om bildande av kommunalförbund för här avsett ändamål, och att med stöd härav upprättad förbundsordning liksom nu skulle fastställas av länsstyrelsen. Beslut av Kungl. Maj:t skulle erfordras endast i sådana fall där kommunerna själva ej kunna nå överenskommelse om bildande av sådant förbund och man därför kunde riskera att någon kommun ej skulle kunna erhålla en tillfredsställande lösning av sin ålderdomshemsfråga. Jag finner att kommitténs förslag i detta avseende bör upptagas till övervägande men anser mig icke i detta sammanhang böra föreslå ändring i gällande lag angående kommunalförbund.

Kommitténs förslag att Konungen eller efter Konungens bestämmande socialstyrelsen skall godkänna såväl den för ålderdomshem avsedda tomten som ritningar till hemmet har i flera yttranden ansetts innebära en onödig centralisering av handläggningen av dessa ärenden. Den nu rådande ordningen, enligt vilken vederbörande länsstyrelse efter inhämtande av yttrande från statens inspektör för fattigvård och barnavård godkänner ritningar till ny-, om- eller tillbyggnad av ålderdomshem, har i några yttranden ansetts böra bibehållas.

För egen del anser jag att man bör sträva efter att i möjligaste mån lägga statens gransknings- och beslutanderätt i här avsedda ärenden liksom överhuvud i sociala ärenden av lokal natur hos länsstyrelserna. En förutsättning för att detta skall kunna ske är emellertid att länsstyrelserna ha tillgång till kvalificerade tjänstemän med särskild kompetens för handläggning av olika sociala frågor. Detta torde som regel för närvarande icke vara fallet. Med den fortgående snabba utbyggnaden av socialvården har bristen i detta hänseende gjort sig alltmer kännbar. Bland annat ha de centrala ämbetsverk, som äro tillsynsmyndigheter för de särskilda sociala verksamhetsgrenarna, kommit att belastas med detaljfrågor, som med fördel borde kunna handläggas av det lokala länsorganet. Socialstyrelsen har i utlåtande över befolkningsutredningens betänkande om befolkningspolitikens organisation framhållit, att länsstyrelsernas organisation ur socialvårdssynpunkt redan nu framstode som mindre ändamålsenlig samt att man borde eftersträva en organisation med byråindelning, varvid en särskild byrå för socialvården, i vidsträckt bemärkelse, borde komma till stånd. Enligt styrelsens mening borde övervägas, huruvida och i vilken utsträckning lekmän borde få del-

taga i avgörandet av ärenden rörande socialvården. I anledning härav vill jag framhålla, att vid den översyn av länsstyrelsernas nuvarande organisation, vilken, såsom i årets statsverksproposition (V ht, p. 211) angivits, torde böra verkställas inom en nära framtid, särskilt beaktande bör skänkas organisationens utformning ur socialvårdssynpunkt.

Den nuvarande ordningen för handläggning av ärenden rörande godkännande av ålderdomshemsbyggnader synes böra tills vidare bibehållas.

Vad angår tillsynen över ålderdomshemmen anser jag ej erforderligt att nu föreslå att denna ordnas på annat sätt än enligt de regler härom, som i fråga om de nuvarande ålderdomshemmen innefattas i fattigvårdslagen (43 och 44 §§). Frågan torde böra upptagas till förnyad prövning i samband med behandlingen av det förslag till socialhjälpslagstiftning, som socialvårdskommittén avser att framlägga.

I några yttranden har understrukits betydelsen av en förbättrad utbildning av personalen på ålderdomshem samt berörts frågan om personalanskaffningen. Jag vill erinra om att utbildning av föreståndarinnor vid ålderdomshem hittills omhänderhafts av svenska fattigvårds- och barnavårdsförbundet, som härför åtnjutit bidrag av statsmedel. Förbundet har utbildat ca 20 föreståndarinnor årligen. Enligt vad jag inhämtat förslår detta antal endast för att tillgodose behovet vid de största hemmen. En ökad utbildning synes därför erforderlig, varjämte kompletterande kurser för de föreståndarinnor, som ej erhållit särskild utbildning, synes böra komma till stånd. En närmare utredning om dessa frågor torde emellertid vara erforderlig. Jag har därför för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt socialstyrelsen att verkställa en sådan och så snart sig göra låter inkomma med därav föranleda förslag.

Socialvårdskommitténs förslag att kommunerna för nybyggnad samt om- eller tillbyggnad av ålderdomshem skola erhålla bidrag av statsmedel har så gott som enhälligt tillstyrkts. Emellertid ha de föreslagna statsbidragsbestämmelserna givit anledning till erinringar i vissa yttranden och förslag har framställts att statsbidragsgrunderna borde fixeras först efter det ställning i princip tagits till reformen. Vidare har påpekats, att ingen utredning förelåge rörande de ekonomiska konsekvenser för statsverket samt kommunerna, vilka bleve en följd av reformen.

Vad angår sistnämnda påpekande vill jag framhålla, att det givetvis varit önskvärt, att beräkningar rörande kostnaderna för erforderliga nybyggnader samt om- eller tillbyggnader varit tillgängliga. Då en någorlunda tillförlitlig kostnadskalkyl skulle förutsätta en inventering av samtliga ålderdomshemsbyggnader, har en sådan icke nu kunnat medhinnas. Emellertid har inom socialstyrelsen verkställts en preliminär överslagsberäkning av byggnadsbehovet. Denna beräkning har givit vid handen att byggnadsarbeten för tillhoppa lägst omkring 200 miljoner kronor och högst cirka 400 miljoner kronor borde komma till utförande. Att närmare angiva den tidrymd, inom vilken byggnadsarbeten av denna omfattning kunna komma till utförande, låter sig för närvarande icke göra, då detta måste bliva beroende av dels tillgången på material och arbetskraft, dels ock det allmänna ekonomiska läget.

Allmän enighet torde råda om behövligheten av den höjning av ålderdomshemmens standard, som jag i det föregående förordat. Frågan om fördelningen av kostnaderna mellan stat och kommun är därför närmast ett avvägningsspörsmål. För egen del finner jag skäligt att kommunerna erhålla statsbidrag för nybyggnad samt om- eller tillbyggnad av ålderdomshem, då detta bör underlätta för kommunerna att genomföra reformen. Det hade varit önskvärt, att statsbidragsbestämmelserna kunnat närmare utformas redan nu. Emellertid är jag icke beredd att för närvarande taga ställning till bidragsbestämmelserna. Bland annat synes slutförandet av den nu pågående översynen av grunderna och villkoren för statens bidrag till hälso- och sjukvården böra avvaktas. Enligt min mening bör den omständigheten att beslut nu ej fattas om statsbidragsgrunderna icke hindra att statsmakterna i detta sammanhang uttala sig till förmån för statsbidrag till ålderdomshem. Det väsentliga torde nämligen vara, att kommunerna redan nu erhålla kännedom om att statsbidrag kan påräknas ävensom de huvudsakliga villkoren härför. Därest så sker, torde några mera avsevärda olägenheter ej vållas av att grunderna för bidragen fixeras först senare. I enlighet med vad socialvårdskommittén föreslagit vill jag förorda, att statsbidrag skall kunna utgå till kommun eller kommunalförbund för nybyggnad samt om- eller tillbyggnad av ålderdomshem. I likhet med vad som gäller beträffande statsbidrag till skollokaler torde statsbidrag även böra utgå, därest ur allmänt ekonomiska synpunkter befinnes uppenbart fördelaktigt, att för ålderdomshem tages i anspråk kommunal byggnad eller annan befintlig byggnad.

Som förutsättning för statsbidrag bör gälla, att byggnaderna fylla de i det föregående angivna kraven ävensom de övriga villkor, som komma att ställas av myndighet i samband med granskning och godkännande av byggnadsförelagen. Statsbidrag torde i enlighet med vad socialvårdskommittén föreslagit böra utgå till byggnadsföretag, som påbörjats efter den 1 juli 1946.

Vad angår storleken av de avgifter, som skola få uttagas av de på ålderdomshemmen inackorderade, ansluter jag mig i princip till den av flera remissinstanser uttalade tanken att avgifterna böra vara lika för alla, oberoende av inkomst- och förmögenhetsställning. Emellertid torde frågan om utfärdande av för kommunerna bindande föreskrift härom böra närmare prövas i samband med det från socialvårdskommittén väntade förslaget om statsbidrag till kommunernas kostnader för socialvården överhuvud. Tills vidare bör det därför ankomma på de kommunala myndigheterna att själva fatta beslut i denna fråga. Ej heller anser jag någon föreskrift erforderlig om den högsta dagavgift, som skall få uttagas av obemedlade och mindre bemedlade, till vilken grupp kommittén torde ha hänfört dem, som ej hava annan inkomst än folkpension. Som kommittén själv framhållit finnes i 18 § 2 mom. lagen om folkpensionering fastslaget huru stor del av folkpensionen, som av fattigvårdssamhälle högst må uppbäras såsom gottgörelse för kostnaderna för den, som är intagen å sådant samhälle tillhörig anstalt. Med anledning av det av Stockholms stadsfullmäktige framförda spörsmålet, huruvida det belopp, som pensionsberättigad äger behålla för eget behov, vore avsett att förslå jämväl för inköp av kläder vill jag framhålla, att enligt nyssnämnda

stadgande i lagen om folkpensionering det belopp, som fattigvårdssamhälle äger uppbära, är avsett för bestridande av kostnaderna för vården eller försörjningen. Detta bör enligt min mening tolkas så att fattigvårdssamhälle skall hava att av den andel av folkpensionen som behålles av samhället bestrida utgifterna för anskaffande i skäligen omfattning av kläder åt den pensionsberättigade.

Av vad jag tidigare anfört torde ha framgått, att det för närvarande ej låter sig göra att närmare söka fixera den tidpunkt, då den föreslagna reformeringen av ålderdomshemsvården kan beräknas vara till fullo genomförd. Med hänsyn till storleksordningen av den utbyggnad av vissa sjukvårdsgrenar m. m. som måste föregå reformen synes den av socialvårdskommittén beräknade tiden vara för knappt tilltagen. Antagandet av en särskild lag om ålderdomshem nu skulle därför närmast hava principiell betydelse. Då vissa skäl tala för att utformningen av de bestämmelser, som framdeles skola gälla för ålderdomshemmen, prövas i samband med det förslag till lag om socialhjälp, med vars utarbetande socialvårdskommittén nu är sysselsatt, anser jag ej för närvarande böra föreslå utfärdandet av en särskild lag om ålderdomshemmen. Detta bör emellertid ej utgöra något hinder för att omdaning av ålderdomshemmen fortsätter i den mån de reala resurserna medgiva detta.

Med hänsyn till den stora betydelse, som byggnadernas utformning har för skapandet av en önskvärd hemmiljö å ålderdomshemmen, anser jag mig böra tillstyrka socialstyrelsens förslag att medel ställas till förfogande för arkitektpristävlan för framskapande av lämpliga typritningar till ålderdomshem. Mot de av styrelsen härför beräknade kostnaderna 35 000 kronor synes intet vara att erinra. Ett särskilt anslag torde böra anvisas för ändamålet under rubriken Arkitektpristävlan om ålderdomshem. Anslaget bör givas karaktären av reservationsanslag.

Hemställan.

Under återopande av vad jag i det föregående anfört och föreslagit får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna de grunder för ålderdomshemsvårdens ordnande och utbyggnad, som av mig förordats,
dels ock till *Arkitektpristävlan om ålderdomshem* för budgetåret 1947/48 anvisa ett *reservationsanslag*
 av kronor 35 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:
Sven Sigurdson.

*Bilaga.***Socialvårdskommitténs förslag**

till

Lag om ålderdomshem.**1 §.**

Kommun åligger att, i den mån icke annan drager försorg därom, anordna och driva hem för inom kommunen bosatta åldringar och invalider, vilka äro i behov av omvårdnad och tillsyn å anstalt men för vilka dock icke erfordras vård å sjukvårdsanstalt eller annan därmed jämförlig vårdanstalt. Sådant hem benämnes i denna lag ålderdomshem. Angående omhändertagande av dylika åldringar och invalider, vilka på ålderdomshemmet äro störande för de övriga vårdtagarna, föreskriver Konungen.

Där så för tillgodoseende av kommunens behov av ålderdomshem finnes nödvändigt, må Konungen förordna, att två eller flera kommuner skola för anordnande och drift av ålderdomshem bilda kommunalförbund. Kan enighet icke uppnås om förbundsordningen, äger Konungen därom förordna. Sedan kommunalförbund enligt Konungens förordnande kommit till stånd, må Konungen på ansökan av förbundsmedlem förordna om ändring av förbundsordningen. Ej må utan Konungens medgivande kommunalförbund, som nu sagts, upplösas eller förbundsmedlem vinna utträde.

2 §.

Innan ålderdomshem uppföres, skall Konungen eller, där Konungen så bestämmer, socialstyrelsen hava godkänt såväl den för hemmet avsedda tomten som ritningar för den byggnad, vari hemmet skall inrymmas.

Vad sålunda stadgats om uppförande av ålderdomshem skall i tillämpliga delar gälla i avseende å inrättandet av dylikt hem i byggnad, som tidigare uppförts för annat ändamål, så ock i fråga om avsevärd om- eller tillbyggnad av förefintligt hem.

3 §.

Till anordnandet av ålderdomshem samt till om- eller tillbyggnad av dylikt hem utgår statsbidrag enligt vad därom är särskilt stadgat.

4 §.

Länsstyrelsen åligger att övervaka verksamheten vid de inom länet befintliga ålderdomshemmen.

Högsta tillsynen över ålderdomshemmen utövas av socialstyrelsen.

5 §.

Ålderdomshem skall vara så inrättat och utrustat, att trevnaden och hygien befordras samt en lämplig fördelning av de inackorderade främjas. Tillfredsställande anordningar till skydd mot eldfara skola hava vidtagits. Minst hälften av vårdplatserna skall förläggas till enkelrum. Ej må mer än fyra vårdplatser anordnas i samma rum.

Inom hemmet skola i erforderlig utsträckning finnas anordnade dagrum och andra gemensamhetsutrymmen.

6 §.

För ålderdomshem skall finnas en styrelse, vilken utses av kommunens beslutande organ.

Vid ålderdomshem skola finnas anställda befattningshavare till det antal och med sådan utbildning, att de i hemmet inackorderade kunna erhålla en tillfredsställande vård.

7 §.

Inackordering i ålderdomshem beviljas av hemmets styrelse eller av den som därtill förordnats av styrelsen.

8 §.

För inackordering i ålderdomshem må uttagas avgift, som av kommunen bestämmes. Avgiften för dag räknat för obemedlade och mindre bemedlade får icke överstiga de belopp, som framgå av nedanstående tabell:

Hemmets belägenhet enligt folkpensioneringens bostadskostnadsgruppering. Bostadskostnadsgrupp	Högsta dagavgift Kr.
I	2: 15
II	2: 60
III	3: —
IV	3: 40
V	3: 80

I övrigt må avgiften icke överstiga belopp, motsvarande kommunens kostnader för ändamålet.

9 §.

Närmare föreskrifter om tillämpningen av denna lag meddelas av Konungen eller efter Konungens bestämmande av socialstyrelsen.

10 §.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer.

Sedan fem år förflutit från sagda dag, må såsom ålderdomshem ej användas anstalt, vilken icke i enlighet med föreskrifterna i denna lag blivit av Konungen eller efter Konungens bestämmande av socialstyrelsen godkänd såsom ålderdomshem.